

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ: Κοινωνική Ψυχολογία των Συγκρούσεων

**«ΑμεΑ ή γλωσσική μειονότητα; Θύμα ή ενεργή
μειονότητα; Το ζήτημα της κώφωσης και ο
ρόλος του συναισθήματος στην επίτευξη της
πλειοψηφικής υποστήριξης κατά τη μειονοτική
επιρροή.»**

Εισηγήτρια: Παπαϊωαννίδου Κωνσταντίνα
Επόπτης Καθηγητής: Προδρομίτης Γεράσιμος

Ιανουάριος 2017

Αθήνα

Περίληψη

Οι θεωρητικές προτάσεις του πεδίου της μειονοτικής επιρροής αναφέρουν ότι τα αποτελέσματα της εξαρτώνται -και διαφοροποιούνται - από το σύνολο των χαρακτηριστικών της μειονοτικής πηγής. Η θεωρία επεξεργασίας της σύγκρουσης προτείνει ότι το σύνολο των στοιχείων, που διαμορφώνουν το πλαίσιο κοινωνικής επιρροής, καθορίζουν το είδος και το επίπεδο σύγκρουσης που βιώνει ο στόχος, το οποίο πλαίσιο καθορίζει τις αντιδράσεις του. Σύμφωνα με το θεωρητικό πεδίο της μειονοτικής επιρροής και των στερεοτύπων η διάσταση της αντιλαμβανόμενης ικανότητας που διατηρεί η πλειονότητα για τη μειονότητα σχετίζεται με τα αποτελέσματα της επιρροής που θα ασκήσει η δεύτερη στη πρώτη. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί η συσχέτιση του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου που έχει η πλειονότητα για τη μειονότητα, της αντιλαμβανόμενης εικόνας της μειονοτικής πηγής ως θυματοποιημένη ή ενεργή και της αναπαράστασης της κώφωσης ως ΑμεΑ ή γλωσσική μειονότητα (ανεξάρτητες μεταβλητές) με τις λανθάνουσες ή έκδηλες αλλαγές της πλειονότητας (εξαρτημένες μεταβλητές). Έπειτα από την εκπόνηση της πειραματικής διαδικασίας σε 202 υποκείμενα και τον στατιστικό έλεγχο των μεταβλητών, μέσω ανάλυσης διακύμανσης, τα αποτελέσματα του πειράματος προτείνουν ότι μία αντιλαμβανόμενη από την πλειονότητα ικανή μειονοτική πηγή είναι δυνατό να ασκήσει μεγαλύτερη άμεση και έμμεση επιρροή από ότι μια μη ικανή πηγή. Ακόμα, γενικά, οι κωφοί ως γλωσσική μειονότητα είναι πιθανό να προκαλέσουν μεγαλύτερη άμεση επιρροή από ότι ως ΑμεΑ μειονότητα. Αν η ομάδα των κωφών θεωρείται από την πλειονότητα μη ικανή, η ενεργή γλωσσική μειονότητα θα προκαλέσει το μεγαλύτερο επίπεδο άμεσης επιρροής. Αν η ομάδα των κωφών θεωρείται από την πλειονότητα ικανή, η θυματοποιημένη γλωσσική μειονότητα θα προκαλέσει το μεγαλύτερο επίπεδο άμεσης επιρροής. Η μειονότητα των κωφών είναι δυνατό να προκαλέσει έμμεση επιρροή υπο τη μορφή της θετικής στάσης της πλειονότητας μόνο προς άτομα με αναπηρία. Αν θεωρείται μη ικανή, η θυματοποιημένη ΑμεΑ μειονότητα προκαλεί θετικότερη στάση. Αν θεωρείται ικανή, η θυματοποιημένη γλωσσική μειονότητα προκαλεί θετικότερη στάση. Τέλος, τα αποτελέσματα του πειράματος παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την συσχέτιση της απόδοσης ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον πληθυσμό και για το συναίσθημα της ενοχής με τις ανεξάρτητες μεταβλητές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
1. Θεωρητικό Πλαίσιο.....	4
Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της κώφωσης.....	4
«κωφοί» : Η ΑμεΑ μειονότητα.....	6
«Κωφοί» : Η γλωσσική μειονότητα.....	6
Η διάσταση της Ικανότητας.....	8
Κοινωνική Επιρροή.....	10
Θυματοποιημένα – Ενεργή μειονότητα.....	12
Επίπεδα Σύγκρουσης.....	12
Το συναίσθημα της ενοχής.....	13
Το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού.....	14
2. Υποθέσεις.....	15
3. Μεθοδολογία.....	16
Μεταβλητές.....	16
Συμμετέχοντες.....	17
Πειραματική Διαδικασία.....	17
Πειραματικός Χειρισμός.....	17
Εργαλεία μέτρησης.....	18
4. Ανάλυση Αποτελεσμάτων.....	25
Διάσταση Ικανότητας ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου.....	25
Άμεση επιρροή.....	26
Έμμεση επιρροή.....	30
Απόδοση ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο Πληθυσμό.....	34
Το Συναίσθημα της Ενοχής της πλειονότητας για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα.....	36
5. Συζήτηση Αποτελεσμάτων.....	38
Βιβλιογραφία.....	43
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ερωτηματολόγια.....	46

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο τη διερεύνηση των διαδικασιών μειονοτικής επιρροής ως προς την αλλαγή της στάσης και συμπεριφοράς της πλειονεκτούσας¹ ομάδας απέναντι στην μειονεκτούσα. Πώς διαφοροποιείται η στάση και συμπεριφορά της πλειονότητας ανάλογα με την θέση των πλειονοτικών μελών ως προς την ικανότητα της μειονοτικής πηγής; Πώς διαφοροποιείται η στάση και συμπεριφορά της πλειονότητας ανάλογα με την θέση των μειονεκτούντων ως ενεργή ή θυματοποιημένη μειονότητα και ανάλογα με την αναπαράσταση των κωφών ως ΑμεΑ ή ως γλωσσική μειονότητα;

Οι μειονότητες γίνονται όλο και περισσότερο ορατές στην κοινωνική πραγματικότητα των πλειονοτήτων της Δύσης, λόγω της κίνησης των πληθυσμών της Ανατολής. Διαφορετικές πολιτισμικές, εθνικές, φυλετικές και κοινωνικές μειονότητες μεταφέρονται από την Ανατολή στη Δύση γεμάτες ανάγκες και αιτήματα, για τα οποία οι πλειονότητες των κατοίκων της Δύσης καλούνται να διαμορφώσουν τη στάση και τη συμπεριφορά τους.

Η μειονότητα των κωφών, συγκεκριμένα, είναι ήδη, επί πολλά έτη, παρούσα στην κοινωνική πραγματικότητα των πλειονοτήτων της Δύσης. Ερευνητικά δεδομένα μας παρέχουν πληροφορίες για το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης της κώφωσης είτε ως ΑμεΑ είτε ως γλωσσική μειονότητα και των σχέσεων των, εν λόγω, μειονοτήτων με τις πλειονότητες. Λόγω των πληροφοριών του περιεχομένου των κοινωνικών αναπαραστάσεων, είναι δυνατό να ελέγξουμε πληθώρα παραγόντων που εμπλέκονται σε αυτή τη σχέση. Ταυτόχρονα, η δράση των μειονοτήτων μας επιτρέπει την οικολογική εγκυρότητα στη διαμόρφωση της εγχειρηματοποίησης του πειράματος μας.

Από τα πειραματικά μας αποτελέσματα αναμένουμε πληροφορίες που θα υποστηρίξουν τη διαμόρφωση και πραγματοποίηση παρεμβάσεων για την ενσωμάτωση τόσο των μειονοτήτων των κωφών, όσο και των προσφύγων και μεταναστών που καλούνται να ζήσουν μαζί με τους ευρωπαίους, και όχι μόνο, πολίτες.

¹ Είναι χρήσιμο να ξεκαθαρίσουμε ότι σε όλη την έκταση της εργασίας οι όροι «πλειονεκτούσα, πλειονοτική, πλειονότητα» και οι όροι «μειονεκτούσα, μειονοτική, μειονότητα» αναφέρονται σε διπλές πλειονότητες ή μειονότητες, αντίστοιχα. Με τον όρο «διπλή» εννοείτε η υπεροχή ή έλλειψη, αντίστοιχα, σε αριθμό και δύναμη/κύρος.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου. Έπειτα αναφέρονται οι υποθέσεις. Στο επόμενο κεφάλαιο περιγράφεται η μέθοδος της πειραματικής διαδικασίας που πραγματοποιήθηκε και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των πειραματικών μας δεδομένων. Τέλος, παρουσιάζεται η συζήτηση των αποτελεσμάτων, οι περιορισμοί του πειράματος και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

1. Θεωρητικό Πλαίσιο

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της κώφωσης

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις μοιράζονται μεταξύ πολλών υποκειμένων και έτσι αποτελούν μία κοινωνική πραγματικότητα η οποία μπορεί να επηρεάσει την συμπεριφορά του ατόμου (Jaspers & Fraser, 1984). Ο ευρύτερα διαδεδομένος ορισμός των κοινωνικών αναπαραστάσεων έρχεται από τον Moscovici (1972), σύμφωνα με τον οποίο αποτελούν «ένα σύστημα αξιών, ιδεών και πρακτικών» το οποίο εξυπηρετεί α. στην εγκαθίδρυση μίας κοινωνικής δομής μέσα στην οποία τα άτομα μπορούν να προσανατολιστούν και να κυριαρχήσουν επί των υλικών και κοινωνικών αγαθών και β. στην επίτευξη της επικοινωνίας μεταξύ των μελών της κοινωνίας που μοιράζονται κοινές επεξηγήσεις του κόσμου, της ατομικής και συλλογικής τους ιστορίας. Στην ουσία, αναφέρονται σε προκατασκευασμένα διανοητικά σχήματα και ιδέες που συγκεντρώνουν τη γνώση που διαθέτει ένα άτομο για την κοινωνική πραγματικότητα. Προσφέρουν μια σχηματοποιημένη εικόνα για κάθε σημασία και κάθε εννοιολογικό ορισμό. Ανεξάρτητα από το πώς διαμορφώνονται, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποκτούν δική τους πραγματική υπόσταση από την άποψη ότι είναι παρούσες κατά τη διάρκεια που τα κοινωνικά υποκείμενα δρουν και συνδιαλέγονται.

Το ζήτημα της αναπηρίας έχει απασχολήσει διάφορους επιστημονικούς κλάδους όπως για παράδειγμα τη κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία, την ψυχολογία. Ο ορισμός της αναπηρίας επηρεάζει την θέση των μελών της ομάδας, τον ρόλο τους στην κοινωνία καθώς και την στάση της κοινωνίας απέναντι στα μέλη της ομάδας. Η αναπαράσταση των ατόμων απέναντι στην αναπηρία καθορίζει τα στερεότυπα που αναπαράγονται απέναντι στα άτομα με αναπηρία, την διαμόρφωση των διατομικών τους σχέσεων, την ένταξη τους στην ευρύτερη κοινωνία.

Ιδιαίτερα το ζήτημα της κώφωσης έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα. Μεγάλος όγκος μελετών έχει ασχοληθεί με την διερεύνηση της ταυτότητας των κωφών ως αναπήρους («κωφοί») ή ως γλωσσική μειονότητα («Κωφοί»)². Έχει ιδρυθεί ξεχωριστός κλάδος μελέτης των Κωφών, επονομαζόμενος “Deaf Studies”, όπου μελετάται η κουλτούρα, οι εμπειρίες και η εκπαίδευση των Κωφών, καθώς και η νοηματική γλώσσα (Corker, 2001). Στην Αμερική η κοινότητα των Κωφών έπειτα από σημαντικούς αγώνες κατάφερε να ιδρύσει το πρώτο πανεπιστήμιο Κωφών στον κόσμο, με Κωφό Πρόεδρο, το “Gallaudet College”, την δεκαετία του ’80.

Στην Ελλάδα η ενασχόληση της επιστημονικής κοινότητας σχετικά με την Κωφούς ως γλωσσική μειονότητα περιορίζεται στη Μονάδα Αγωγής Κωφών που ανήκει στο Εργαστήριο Παιδαγωγικής Έρευνας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών, το οποίο παρήγαγε σημαντικό έργο σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο της κώφωσης και με την εκπαίδευση των Κωφών. Αυτή τη στιγμή το πρόγραμμα βρίσκεται σε αναστολή.

Στην κοινωνική πραγματικότητα οι Κωφοί έχουν δώσει παγκόσμια σημαντικούς αγώνες ώστε να αναγνωρισθούν ως γλωσσική μειονότητα και να κατοχυρώσουν τα δικαιώματά τους ξεχωριστά από την ομάδα των αναπήρων (Campbell & Oliver, 1996).

Οι πληροφορίες που έχουμε από την ελληνική κοινωνία ως προς την αναπαράσταση των κωφών είναι λίγες. Ο διαχωρισμός των κωφών ως ΑμεΑ και ως γλωσσική μειονότητα δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στην ελληνική κοινωνία. Εφόσον ο ορισμός της κώφωσης αποτελεί συγκρουσιακό πεδίο για την διαμόρφωση της πραγματικότητας της συγκεκριμένης μειονότητας, είναι πολύ ενδιαφέρον να εξετασθούν τα διαφορετικά αποτελέσματα επιρροής ανάλογα με την κοινωνική αναπαράσταση που αναπαράγεται. Η εγχειρηματοποίηση του πειράματος αφορά τον χειρισμό της εικόνας των κωφών ως ΑμεΑ ή ως γλωσσική μειονότητα. Πώς η διαφοροποιημένη εικόνα συντελεί στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους; Η διαφοροποίηση τους στις διαστάσεις ικανότητας και θερμότητας κατά την ενεργοποίηση του στερεοτύπου, όπως παρουσιάζεται παρακάτω, θα επιφέρει διαφορετικά αποτελέσματα στο επίπεδο επιρροής τους;

² Κατά την ανάγνωση του παρόντος κειμένου και του κειμένου που χρησιμοποιείται κατά την εγχειρηματοποίηση του πειράματος μας η εναλλαγή του γράμματος «κ» από μικρό σε κεφαλαίο εκφράζει την αναφορά σε διαφορετικές ομάδες. Η λέξη «κωφοί» αναφέρεται στη μειονότητα των κωφών που προσδιορίζεται ως ΑμεΑ, ενώ η «Κωφοί» αναφέρεται στη μειονότητα των κωφών που προσδιορίζεται ως γλωσσική.

«κωφοί» : Η ΑμεΑ μειονότητα

Το ιατρικό μοντέλο παρουσιάζει την αναπηρία ως ένα ατομικό πρόβλημα, ως μία «προσωπική τραγωδία». Τα ζητήματα που αντιμετωπίζει το άτομο με αναπηρία θεωρούνται άμεση απόρροια του βιολογικού μειονεκτήματος του. Η κλινική διάγνωση και η ιατρική αντιμετώπιση του εκάστοτε περιστατικού γίνεται από τους ειδικούς. Στόχος είναι η θεραπεία του βιολογικού μειονεκτήματος και η επίτευξη της λειτουργίας του ατόμου στα πλαίσια της κανονικότητας που ορίζεται από την πλειονότητα. Οι ψυχολογικές και κοινωνιο-ψυχολογικές επιπτώσεις του προβλήματος που αντιμετωπίζει το άτομο λόγω της ύπαρξης του σε ένα κόσμο δομημένο για μη-ανάπηρα άτομα, δεν λαμβάνεται υπόψη (Shakespeare, 1994).

Τα άτομα με κώφωση στο παγκόσμιο, αλλά και ελληνικό πλαίσιο, αντιμετωπίζονται, ως επί το πλείστο, βάσει του ιατρικού μοντέλου, όπου τα κωφά άτομα στερούνται του τυπικού ανθρώπινου χαρακτηριστικού της ακοής. Η κώφωση αντιμετωπίζεται ως παθολογία που θα πρέπει να διορθωθεί με την βοήθεια της τεχνολογίας όπως είναι τα ακουστικά και τα κοχλιακά εμφυτεύματα, και με την ανάπτυξη του προφορικού λόγου, καθώς και με την εκμάθηση της χειλανάγνωσης (Higgins, 1990). Η εκπαίδευση και η αποκατάσταση της κώφωσης έχει στόχο την εξισορρόπηση της απώλειας ακοής, ώστε το άτομο να φέρεται όπως οι ακούοντες (Foster, 2001).

Αυτή τη στιγμή στον ελλαδικό χώρο έχει οργανωθεί μία άτυπη ομάδα μεταγλωσσικά κωφών ατόμων (που έχασαν την ακοή τους μετά τα 3 χρόνια τους) ή κωφών ατόμων με κοχλιακά εμφυτεύματα, που δεν χρησιμοποιούν την Νοηματική Γλώσσα, για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους και την άρση του αποκλεισμού τους από την κοινωνία. Η ομάδα αυτή έχει συνταχθεί μέσω του διαδικτύου και ονομάζεται «Κουφοχωριό». Στην συνθήκη ΑμεΑ του πειράματός μας, προτάσσονται τα αιτήματα της εν λόγω μειονοτικής ομάδας.

«Κωφοί» : Η γλωσσική μειονότητα

Οι Κωφοί ορίζονται από γλωσσολόγους, εκπαιδευτικούς και ερευνητές ως γλωσσική και πολιτισμική μειονότητα (Parasnis, 1996). Δεν αποδέχονται τον παθολογικό ορισμό της κώφωσης ως μία κατάσταση που χρειάζεται θεραπεία (Butler, Skelton & Valentine, 2001· Dolnick, 1993· Lane, 1992, 1997· Padden & Humphries, 1988· Wilcox 1989). Οι Κωφοί που ταυτίζονται με την γλωσσική μειονότητα και θεωρούν ότι ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών γράφονται με «Κ» κεφαλαίο

(Dolnick, 1993). Βασικό στοιχείο διαφοροποίησης των Κωφών από τους κωφούς είναι η χρήση της Νοηματικής Γλώσσας ως μητρική, η κοινή κουλτούρα και η κοινή ιστορία καταπίεσης και διάκρισης (Peters, 2000). Η Νοηματική Γλώσσα είναι διαφορετική σε κάθε χώρα. Στην Ελλάδα χρησιμοποιείται η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ), η οποία έχει διατυπωθεί ότι δεν εκτιμάται ιδιαίτερα από την κοινότητα των ακουόντων και διέπεται από πολλούς μύθους όπως ότι είναι διεθνής, ότι δεν έχει γραμματική και συντακτικό, ότι έχει φτωχό λεξιλόγιο και ότι μαθαίνεται εύκολα (Κουρμπέτης 1997· Kourbetis & Hoffmeiste, 1985). Η ΕΝΓ αναγνωρίστηκε ως η επίσημη γλώσσα των Κωφών με το νόμο 2817/2000, ενώ από το 2008 (3699/2008) θεωρείται ισότιμη των ελληνικών στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση των Κωφών.

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση ταυτότητας και διομαδικής συμπεριφοράς (Bourhis & Giles, 1979· Giles et al., 1977). Τα άτομα φαίνεται να ταυτίζονται περισσότερο με εκείνους που μιλούν την ίδια γλώσσα (Giles et al, 1977), ενώ έχει και εργαλειακό ρόλο στην έκφραση της ταυτότητας (Bourhis and Giles, 1979). Ταυτόχρονα αποτελεί το όχημα κοινωνικοποίησης και συμμετοχής στις κοινωνία (Gregory & Hartley, 1991).

Ο αγώνας που δίνεται από την μειονότητα των Κωφών είναι η αναγνώριση της ταυτότητας τους σε ένα φωνοκεντρικό πλαίσιο, όπου η πλειονότητα χρησιμοποιεί ομιλούμενες γλώσσες (Corker, 2002). Τα Κωφά άτομα, παρόλο που συνεργάζονται με τα κινήματα των αναπήρων, καθώς νομικά αναγνωρίζονται ως έτσι, έχουν δώσει αγώνες ώστε να διαφοροποιηθεί η ταυτότητα τους από την κοινότητα των αναπήρων. Το βασικό επιχείρημα που χρησιμοποιούν είναι ότι οι υπόλοιπες μορφές αναπηρίας και οι αγώνες τους εντάσσονται στο φωνοκεντρικό πλαίσιο, το οποίο αποτελεί και την πηγή του αποκλεισμού των Κωφών (Corker, 2001).

Στην Ελλάδα ο βασικός υποστηρικτής των δικαιωμάτων των κωφών ατόμων και ιδιαίτερα της ΕΝΓ είναι η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος, όπως αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της «Από την ίδρυσή της, το 1968, έως σήμερα, αγωνίζεται για την προώθηση πολιτικών που συμβάλλουν στην πλήρη συμμετοχή των Κωφών και Βαρηκόων Ατόμων στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.». Η δραστηριότητα της εγκολπώνεται κυρίως σε ενέργειες σχετικές με την αναγνώριση, εκμάθηση και διάδοση της ΕΝΓ, καθώς και στην σύνδεση μεταξύ των Κωφών ατόμων για την διατήρηση και επικοινωνία της κουλτούρας τους.

Συμπερασματικά, στην κοινωνική πραγματικότητα παρατηρείται η διαμόρφωση δύο ξεχωριστών μειονοτικών ομάδων, τα μέλη των οποίων παρόλο που

μοιράζονται το κοινό χαρακτηριστικό της κώφωσης, το εννοιοδοτούν με τελείως διαφορετικό τρόπο, διαμορφώνοντας έτσι διαφορετικές ταυτότητες. Η σχεδόν αντιθετική εννοιοδότηση της κώφωσης από τις δύο μειονότητες έχει ως αποτέλεσμα της παραγωγή διαφορετικών αιτημάτων και διεκδικήσεων για την ισότιμη πρόσβαση στην κοινωνική ζωή. Από τη μία, παρατηρούμε την αποδοχή της κώφωσης ως παθολογικό πρόβλημα που χρειάζεται να διορθωθεί, αποδεχόμενα τα μέλη την ταυτότητα των ΑμεΑ, αποτελώντας έτσι μία υποομάδα της ευρύτερης μειονότητας των αναπήρων με διακριτές ανάγκες για την συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή. Από την άλλη, οι χρήστες της Νοηματικής Γλώσσας διαμορφώνουν την ταυτότητα μίας γλωσσικής μειονότητας με υψηλή ικανότητα λόγω της χρήσης της, με ιστορική συνέχεια και έντονη ενδοομαδική συνοχή, χωρίς να αναγνωρίζουν τη κώφωση ως παθολογικό χαρακτηριστικό, αλλά ως την πηγή της πολιτισμικής τους διαφοροποίησης. Τα αιτήματα των Κωφών από τη Πολιτεία, ως γλωσσική μειονότητα, είναι ανάλογα άλλων γλωσσικών μειονοτήτων που μάχονται για την αποδοχή και διατήρηση του ιδιαίτερου πολιτισμικού τους χαρακτηριστικού.

Η διάσταση της Ικανότητας

Τόσο το ερευνητικό πεδίο των στερεοτύπων όσο και το θεωρητικό πεδίο της κοινωνικής επιρροής παρέχουν σημαντικό θεωρητικό και εργαλειακό υπόβαθρο ώστε να ορισθεί ο ρόλος της ικανότητας στις κοινωνιο-γνωστικές διαδικασίες της πλειονότητας κατά την επεξεργασία του μειονοτικού μηνύματος.

Οι Fiske et al.³ (2006), κατά τη διερεύνηση των στερεοτύπων, παρουσιάζουν δύο βασικές διαστάσεις ως προς την αντίληψη της πλειονότητας σε σχέση με τη μειονότητα, τη θερμότητα και την ικανότητα. Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στα συναισθήματα που έχει το μέλος της πλειονότητας προς το μέλος της μειονότητας, τα οποία διατείνονται σε δύο άκρα, ψυχρά ή θερμά. Η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στην ικανότητα των μελών της μειονότητας, τα οποία χαρακτηρίζονται ως ικανά ή μη-ικανά. Η ικανότητα των μελών κρίνεται από δύο υποδιαστάσεις, βάσει συγκεκριμένων επιθέτων, την κοινωνική και την διανοητική επιθυμητότητα των μελών (Rosenberg, S. et al., 1968).

Το θεωρητικό υπόβαθρο του πεδίου της μειονοτικής επιρροής προτείνει ότι η μειονότητα θα καταφέρει να επηρεάσει την πλειονότητα μόνο σε περίπτωση που η

³ Τα δεδομένα που δίνονται δεν έχουν ελεγχθεί στον ελλαδικό πληθυσμό.

δεύτερη αποδίδει στην πρώτη θετικά χαρακτηριστικά, αφού έτσι η πλειονότητα βιώνει μικρότερη απειλή. Ο Moscovici (1976) προτείνει ότι ψυχολογικές διεργασίες όπως οι θετικές αποδόσεις της πλειονότητας προς τη μειονότητα, ορίζοντας ως μικρότερη την απειλή, αυξάνει τις πιθανότητες συστηματικής επεξεργασίας του μηνύματος της μειονοτικής πηγής. Πρόταση που υποστηρίζεται από περαιτέρω ερευνητικά δεδομένα (Moskowitz, 1996). Επιπρόσθετα, στην περίπτωση που το πλειονοτικό μέλος κρίνει ότι η πηγή είναι ικανή είναι πιθανό να αποδεχθεί την θέση της χωρίς να ασχοληθεί με το περιεχόμενο του μηνύματος (Perrez & Mugny, 1993).

Αντίθετα, στην περίπτωση μίας μη ικανής πηγής ο δέκτης του μηνύματος βιώνει διπλό φόβο ακύρωσης και άρα μεγαλύτερη απειλή (Kruglanski, 1989). Φόβο, από τη μία, να αποδεχτεί μία θέση χαμηλής κοινωνικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας και τελικά να κάνει λάθος και, από την άλλη, να την απορρίψει χωρίς να την έχει επεξεργαστεί και τελικά να αποδειχθεί ότι ήταν σωστή. Η Ridgeway (1981) σε έρευνα της ανέδειξε την ισχυρή συσχέτιση της αντιλαμβανόμενης ικανότητας της πηγής με την επιρροή που ασκεί.

Στην παρούσα εργασία η διάσταση της ικανότητας έχει διπλή εργαλειακή και θεωρητική χρησιμότητα. Η πρώτη αφορά τον έλεγχο της διάστασης της ικανότητας επί του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου που διατηρεί η πλειονότητα για τη μειονότητα των κωφών εν γένει. Εφόσον ο διαχωρισμός των κωφών σε δύο ξεχωριστές μειονότητες δεν είναι δημοφιλής στην ελληνική πραγματικότητα, ελέγχεται από κοινού το ήδη διαμορφωμένο στερεότυπο ως προς τη διάσταση της ικανότητας που έχουν οι συμμετέχοντες για τους κωφούς εν γένει πριν τον πειραματικό χειρισμό.

Επομένως, οι συμμετέχοντες, βάσει του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου τους, θα χαρακτηρίσουν τη μειονότητα των κωφών εν γένει είτε με χαμηλή ικανότητα είτε με υψηλή ικανότητα. Σύμφωνα με το θεωρητικό υπόβαθρο της επιρροής, οι συμμετέχοντες που χαρακτηρίζουν τη μειονότητα των κωφών με χαμηλή ικανότητα, βιώνουν μεγαλύτερη απειλή (Kruglanski, 1989). Αντίθετα, οι συμμετέχοντες που χαρακτηρίζουν τη μειονότητα των κωφών με υψηλή ικανότητα, βιώνουν μικρότερη απειλή (Moscovici, 1976).

Η δεύτερη χρησιμότητα της διάστασης της ικανότητας αφορά τον χειρισμό της ανεξάρτητης μεταβλητής της αναπαράστασης της μειονότητας (ΑμεΑ-γλωσσική μειονότητα). Κατά την εγχειρηματοποίηση του πειράματος γίνεται χειρισμός του στερεοτύπου ανάλογα με την αναπαράσταση της κώφωσης που παρουσιάζεται ανά συνθήκη. Στον χειρισμό της διάστασης της ικανότητας ενεργοποιούνται διαφορετικά

για την κάθε μειονότητα επίπεδα ικανότητας. Ως ΑμεΑ, οι κωφοί, εμφανίζονται ως λιγότερο ικανοί, ως προς την επικοινωνία τους, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνεται υπόψη το ερευνητικό υπόβαθρο του περιεχόμενου του στερεοτύπου που κυριαρχεί για τα άτομα με αναπηρίες (Cuddy et al, 2008). Σε αυτή την περίπτωση και πάλι βάσει του θεωρητικού πεδίου της επιρροής, η χαμηλή ικανότητα των κωφών ως ΑμεΑ προκαλεί μεγαλύτερη απειλή στους συμμετέχοντες ως δέκτες του μηνύματος κατά την διαδικασία της επιρροής. Αντίθετα, ως γλωσσική μειονότητα, οι κωφοί παρουσιάζονται με μεγαλύτερα επίπεδα ικανότητας ως προς την ίδια διάσταση κι έτσι προκαλούν μικρότερη απειλή.

Οι πληροφορίες που δίνονται κατά τον χειρισμό της αναπαράστασης της κώφωσης, αφορούν και την διάσταση της θερμότητας. Για την ΑμεΑ μειονότητα ορίζεται ως υψηλή, βάσει και των ερευνητικών δεδομένων, ενώ για τη γλωσσική μειονότητα ορίζεται ως χαμηλή λόγω της υψηλής ενδοομαδικής της συνοχής και της πολιτισμικής της διαφοροποίησης η οποία αυξάνει την απειλή προς την πλειονότητα και είναι ενάντια στην κυρίαρχη κουλτούρα, αντίστοιχα.

Λαμβάνοντας υπόψη την διάσταση της ικανότητας στο ήδη διαμορφωμένο στερεότυπο της κώφωσης εν γένει και στο εισαγόμενο στερεότυπο κατά τον χειρισμό της αναπαράστασης της κώφωσης, το θεωρητικό υπόβαθρο του πεδίου της μειονοτικής επιρροής έρχεται να συμπληρώσει την λειτουργία της υπό όρους απειλής.

Κοινωνική Επιρροή

Οι διαδικασίες κοινωνικής επιρροής ορίζονται ως οι διαδικασίες εκείνες που διέπουν τις τροποποιήσεις των αντιλήψεων, των εκτιμήσεων, της γνώμης και της συμπεριφοράς που παρατηρούνται στο επίπεδο ατόμων ή ομάδων, καθώς και τους μετασχηματισμούς που απορρέουν από τη γνώση που έχουν για τις αντιλήψεις, τις εκτιμήσεις, τη γνώμη και τη συμπεριφορά άλλων ατόμων ή ομάδων (Παπαστάμου & Μιούνυ, 2008). Η κοινωνική επιρροή από μια ομάδα έχει ως απώτερο σκοπό είτε τον κοινωνικό έλεγχο είτε την κοινωνική αλλαγή με την εφαρμογή καινοτομιών. Από αυτήν την άποψη καταλαβαίνουμε ότι οι κοινωνικές σχέσεις (αλλά και ο τρόπος που επιχειρείται η επιρροή) χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία και συγκαλύπτουν σχέσεις εξουσίας αφού υπάρχει μια θεσμικά κατοχυρωμένη κυρίαρχη ομάδα που διατηρεί την εξουσία, ορίζει τις κοινωνικές νόρμες, χαρακτηρίζεται από υψηλό status και της αποδίδεται de facto το χαρακτηριστικό της αξιοπιστίας. Απέναντι σε αυτήν την «εξουσία» τοποθετείται μια μειονότητα, η οποία έχει ως στόχο να επηρεάσει τον

πληθυσμό ώστε να πάρει θέση και να συστρατευθεί μαζί της στην κατάρριψη της εξουσίας και την επίτευξη αλλαγής της θέσης της.

Το είδος της σχέσης που θα δημιουργηθεί μεταξύ αυτών των ομάδων (εξουσίας, μειονότητας και πληθυσμού) εξαρτάται από τις επιδιώξεις της κάθε ομάδας. Έτσι, μεταξύ της εξουσίας και της μειονότητας δημιουργείται μια σχέση ανταγωνισμού και σύγκρουσης καθώς η πρώτη στοχεύει στην διατήρηση της εξουσιαστικής της θέσης και των κυρίαρχων προτύπων που η ίδια έχει θεμελιώσει, ενώ η μειονότητα έχει ως στόχο την κατάρριψη της εξουσίας και αντιπροτείνει μια καινοτομία με στόχο την ριζική κοινωνική αλλαγή. Η μειονότητα ορίζεται λόγω της κοινωνικής της θέσης, η οποία χαρακτηρίζεται από την αδυναμία άσκησης κοινωνικής εξουσίας (Tajfel's, 1978b). Η μοναδική «εξουσία» που μπορεί να έχει μια μειονότητα είναι η δυνατότητα να δημιουργεί την σύγκρουση. Ο βαθμός της σύγκρουσης είναι ανάλογος με τη σταθερότητα της συμπεριφοράς της μειονότητας. Όσο πιο επίμονη στις διεκδικήσεις της είναι μια μειονότητα τόσο μεγαλύτερη είναι η σύγκρουση με την εξουσία.

Η μοναδική σχέση «καθαρής» επιρροής είναι αυτή που δημιουργείται ανάμεσα στη μειονότητα και τον πληθυσμό. Είναι πολύ πιθανό μεταξύ της μειονότητας και του πληθυσμού να δημιουργηθεί, επίσης, σύγκρουση που έγκειται στο ότι ο πληθυσμός δεν αποδέχεται από την αρχή τις θέσεις της μειονότητας και αυτό διότι είναι αντίθετες προς αυτές που υποστηρίζει και εφαρμόζει η εξουσία (τις οποίες, εν μέρει τουλάχιστον, αποδέχεται και ο πληθυσμός). Ο βαθμός επιτυχίας της επιρροής αλλά και της επίλυσης της σύγκρουσης εξαρτάται από το είδος της συμπεριφοράς και το είδος διαπραγμάτευσης που η μειονότητα θα υιοθετήσει για να «επικοινωνήσει» με τον πληθυσμό. Η εικόνα της μειονότητας ως άκαμπτης ή ευέλικτης έχει φανεί να παίζει σημαντικό ρόλο στα αποτελέσματα της επιρροής της.

Η εικόνα της ως θύμα ή ως ενεργής, που αποτελεί την δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή του πειράματος μας, έχει φανεί να επηρεάζει τόσο το βαθμό σύγκρουσης όσο και τα αποτελέσματα επιρροής ως προς την στάση της πλειονότητας. Η θυματοποιημένη μειονότητα ασκεί άμεση επιρροή, η οποία διαμεσολαβείται από το συναίσθημα της ενοχής. Αντίθετα, η ενεργή μειονότητα θέτοντας ορατή την σύγκρουση, δεν επιτυγχάνει άμεση, αλλά έμμεση επιρροή. Η επιρροή που θα επιτευχθεί από την εκάστοτε μειονότητα, είτε αυτή είναι άμεση, είτε έμμεση θα ελεγχθεί με ειδικά εργαλεία μέτρησης, έπειτα από τον χειρισμό των ανεξάρτητων μεταβλητών μας, αποτελώντας έτσι τις εξαρτημένες μεταβλητές του πειράματος.

Θυματοποιημένη – Ενεργή μειονότητα

Βασικά χαρακτηριστικά της θυματοποιημένης μειονότητας είναι η παθητική της στάση και η μειωμένη επιμονή της ως προς την αποκατάσταση της αδικίας που υφίσταται. Βάσει των χαρακτηριστικών της θυματοποιημένης μειονότητας, τα μέλη της πλειονότητας βιώνουν μικρότερη απειλή. Αντίθετα, η ενεργή μειονότητα προτάσσει και διεκδικεί άμεσα και έντονα τα αιτήματά της. Η αποκατάσταση της αδικίας που υφίσταται γίνεται ξεκάθαρο ότι αποτελεί τον στόχο της. Βάσει των χαρακτηριστικών της ενεργής μειονότητας, τα μέλη της πλειονότητας βιώνουν μεγαλύτερη απειλή.

Σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα των πειραμάτων του Moscovici και Perez (2007) στη θυματοποιημένη μειονότητα τα συναισθήματα ενοχής της πλειονότητας είναι αυξημένα και αποτελούν τον διαμεσολαβητικό παράγοντα που οδηγεί σε άμεση επιρροή της και ξεκάθαρα θετική στάση απέναντι στη μειονότητα. Αντίθετα, η ενεργή μειονότητα, ερχόμενη σε άμεση σύγκρουση με την πλειονότητα, ασκεί έμμεση επιρροή. Παλαιότερα ερευνητικά δεδομένα (Moscovici, 1976) υποστηρίζουν ότι η ενεργή μειονότητα είναι δυνατό να εγείρει την ενοχή σε άλλες ομάδες λόγω των διακρίσεων που υφίσταται, κάτι που τα νεότερα δεδομένα δεν επαληθεύουν.

Επίπεδα Σύγκρουσης

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να τονισθεί ότι στο πείραμα μας ενεργοποιούνται στα υποκείμενα διαδικασίες σύγκρουσης σε πολλαπλά επίπεδα, τις οποίες καλούνται να διαχειριστούν ώστε να διαμορφώσουν τις αντιδράσεις τους. Το πρώτο επίπεδο σύγκρουσης βρίσκεται στη συνειδητοποίηση των υποκειμένων του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου που διατηρούν για τα άτομα που είναι κωφά. Η απόδοση υψηλής ικανότητας ορίζει μικρότερη απειλή (Moscovici, 1976), ενώ η απόδοση χαμηλής ικανότητας ορίζει μεγαλύτερη απειλή (Kruglanski, 1989).

Το δεύτερο επίπεδο σύγκρουσης εντοπίζεται στον χειρισμό της κοινωνικής αναπαράστασης των κωφών ως ΑμεΑ ή γλωσσική μειονότητα. Στον πειραματικό χειρισμό, η μειονότητα ΑμεΑ παρουσιάζεται με χαμηλή ικανότητα, ενώ η γλωσσική μειονότητα με υψηλή ικανότητα. Η αντιλαμβανόμενη απειλή ορίζεται και πάλι υπό τους όρους της θεωρίας της μειονοτικής επιρροής. Η χαμηλής ικανότητας ΑμεΑ μειονότητα θεωρείται ότι ασκεί μεγαλύτερη απειλή από ό,τι η υψηλής ικανότητας γλωσσική μειονότητα (Moscovici, 1976, Moskowitz, 1996, Kruglanski, 1989, Perrez & Mugny, 1993).

Το τρίτο επίπεδο σύγκρουσης βρίσκεται στον χειρισμό της εικόνας της μειονοτικής πηγής, όπου κάθε μειονότητα ενεργοποιεί επίσης διαφορετικό βαθμό απειλής. Η θυματοποιημένη μειονότητα ασκεί μικρότερη απειλή από την ενεργή μειονότητα, η οποία έρχεται σε άμεση σύγκρουση με την πλειονότητα.

Στην κάθε συνθήκη του πειράματος ο συνδυασμός των χαρακτηριστικών της μειονοτικής πηγής αναμένεται να ενεργοποιήσει διαφορετικό βαθμό σύγκρουσης και απειλής, ο οποίος θα καθορίσει τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων σε επίπεδο επιρροής.

Το συναίσθημα της ενοχής

Όπως έχει φανεί από το πεδίο των στερεοτύπων, το συναίσθημα που προκαλείται στα μέλη της πλειονότητας από το στερεότυπο που διατηρούν για τα μέλη της μειονότητας, αποτελεί διαμεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ του στερεοτύπου και της συμπεριφοράς τους απέναντι στην μειονότητα. Ανάλογα, στο πεδίο της επιρροής, το συναίσθημα της ενοχής που διεγείρεται από την εικόνα της μειονοτικής πηγής ως θυματοποιημένη, αποτελεί, επίσης, διαμεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ της εικόνας της θυματοποιημένης μειονότητας και της στάσης και συμπεριφοράς της πλειονότητας.

Γενικότερα, το συναίσθημα της ενοχής έχει ερευνηθεί σε σχέση με την επιθυμία για κοινωνική ισότητα. Το συναίσθημα της ενοχής διεγείρεται από εσωτερικευμένες αξίες σχετικά με το καλό και το κακό (Lazarus, 1991). Σε περίπτωση μίας ηθικά κατακριτέας πράξης, το άτομο κατηγορεί τον εαυτό του για το ηθικό παράπτωμα (Lazarus, 1991). Η ενοχή λειτουργεί αντίστοιχα στο διομαδικό επίπεδο, όπου το ηθικό παράπτωμα εντοπίζεται στον κοινωνικό εαυτό (Turner et al., 1994, Branscombe & Doosje, 2004) στην περίπτωση παραβίασης ενός αφηρημένου ηθικού κανόνα.

Εντοπίζεται και ερευνάται επίσης η υπαρξιακή ενοχή (Hoffman, 1976· Montada & Schneider, 1989· Schmitt et al., 2000) που βιώνουν οι πλεονεκτούσες έναντι των μειονεκτούσων ομάδων λόγω της αναίτιας πλεονεξίας των πρώτων προς τους δεύτερους.

Το συναίσθημα της ενοχής έχει διερευνηθεί ιδιαίτερα σε σχέση με τις θυματοποιημένες μειονότητες. Συγκεκριμένα, όταν η μειονεκτούσα ομάδα παρουσιάζεται ως θύμα, αποποιείται των ευθυνών της, ορίζοντας ως ένοχο για την κατάσταση της τον Άλλον, την πλεονεκτούσα ομάδα (Sykes, 1992) ή το σύστημα. Το θύμα αποκαθιστά το χαμηλό κύρος του και αποκτά το δικαίωμα για την αποζημίωση

της αδικίας που υφίσταται. Η ενοχή ορίζεται από την παραβίαση ενός αφηρημένου ηθικού κανόνα.

Παρόλο που η ενοχή φαίνεται να έχει ως αποτέλεσμα θετικότερες στάσεις απέναντι σε μία μειονότητα (Moscovici & Perez, 2007), οι θετικές αυτές στάσεις εκπορεύονται από την επιθυμία του ατόμου να «πράξει ορθά» και όχι να αλλάξει την κοινωνική δομή. Καταλήγει λοιπόν σε μία διομαδική σχέση όπου η πλεονεκτούσα ομάδα προβαίνει σε μεμονωμένες πράξεις αποδοχής των μειονεκτούντων μελών (tokenism), ώστε να δικαιολογείται η πολιτικά ορθή συμπεριφορά της προσπάθειας άρσης του αποκλεισμού και της προκατάληψης απέναντι στις μειονοτικές και μειονεκτούσες ομάδες (Thomas et al., 2009). Το συναίσθημα της ενοχής δεν συνδέεται με συμπεριφορές αποκατάστασης της αδικίας, όπως η συμμετοχή σε πολιτικές και συλλογικές δράσεις υπέρ των μειονοτήτων και μειονεκτούντων (Leach et al., 2006· Harth et al., 2008· Iyer et al., 2007). Συμπληρωματικά, σε καταστάσεις όπου η αποκατάσταση φαίνεται είτε πολύ δύσκολη, είτε πολύ εύκολη, τα επίπεδα συλλογικής ενοχής των πλειονοτήτων πλεονεκτούντων και η πρόθεση αποκατάστασης δεν είναι σημαντικά (Schmitt et al., 2004, 2008). Επομένως, σε επίπεδο συμπεριφοράς αναμένεται τα μέλη της πλεονεκτούσας και πλειονοτικής ομάδας να μην θέλουν να συμμετάσχουν σε μία συλλογική πολιτική δραστηριότητα υπέρ της μειονεκτούσας και μειονοτικής ομάδας.

Το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού

Το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού αναφέρεται στον θυμό που αναπτύσσεται από την μεριά της πλειονότητας λόγω της αντίληψης ότι παραβιάζεται μία ηθική αξία (όσον αφορά την δικαιοσύνη και την ισότητα) (Batson et al., 2007).

Είναι φανερό λοιπόν ότι δημιουργείται μία ηθική σχέση μεταξύ μειονότητας και πλειονότητας, σαν να διαμορφώνεται μία κοινή ηθική κοινότητα (Opatow, 2001· Opatow et al., 2005). Στην συνθήκη της θυματοποιημένης μειονότητας διαμορφώνεται επίσης μία κοινή ηθική κοινότητα κατά την οποία, όμως, δεν εκφράζεται θυμός από την μειονότητα και έχει ως αποτέλεσμα της διέγερση του συναισθήματος της ενοχής λόγω την παραγόντων που έχουν ήδη αναφερθεί.

Επίσης, για να διαφοροποιηθεί ο ηθικός εξοργισμός από τον θυμό είναι απαραίτητο η ευθύνη για την αδικία που υφίσταται η μειονότητα να απονέμεται σε έναν τρίτο παράγοντα-στην εγχειρηματοποίηση του δικού μας πειράματος τίθεται η Πολιτεία, ώστε, να έρχεται σε συμφωνία με το πρότυπο πείραμα των Moscovici &

Perez (2007) σχετικά με τα διαφορετικά αποτελέσματα επιρροής θυματοποιημένης και ενεργής μειονότητας-, όπως για παράδειγμα η κυβέρνηση, η εξουσία ή το σύστημα ανισοτήτων (Leach et al., 2002· Montada & Schneider, 1989). Επιπρόσθετα κριτήρια για να αναπτυχθεί το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού είναι η προσοχή να βρίσκεται προς τους μειονεκτούντες, η αδικία να κρίνεται μη νόμιμη και μη σταθερή (Leach et al., 2002) και η πλειονότητα να έχει θετική στάση απέναντι στη μειονότητα (Thomas et al., 2009).

Η ενεργή μειονότητα εκφράζοντας θυμό είναι δυνατό, πέρα από την έμμεση επιρροή λόγω της άμεσης σύγκρουσης της με την πλειονότητα, να ασκήσει άμεση επιρροή εγείροντας το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού. Σε αυτήν την περίπτωση η επιρροή που θα εμφανισθεί θα είναι άμεση σε επίπεδο συμπεριφοράς. Ο ηθικός εξοργισμός αποτελεί διαμεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ της εικόνας της πηγής ως ενεργή μειονότητα και της συμπεριφορικής απόκρισης των μελών της πλειονότητας ως προς την υποστήριξη των αιτημάτων της μειονότητας. Οι Thomas and McGarty (2009) έδειξαν ότι η διέγερση του εν λόγω συναισθήματος αύξησε την δέσμευση των συμμετεχόντων για δράση ενάντια στη φτώχεια.

2.Υποθέσεις

Ο χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών αναπαράσταση κωφών (ΑμεΑ- γλωσσική μειονότητα) και εικόνα πηγής (θυματοποιημένη μειονότητα- ενεργή μειονότητα) οδηγεί στη διαμόρφωση ενός πειραματικού πλαισίου 2x2. Διαμορφώνονται οι τέσσερις συνθήκες: 1. κωφοί-θυματοποιημένη μειονότητα, 2. κωφοί- ενεργή μειονότητα, 3. Κωφοί-θυματοποιημένη μειονότητα, 4. Κωφοί- ενεργή μειονότητα.

	ΑμεΑ	Γλ. μειον.
Θυματοποιημένη μειονότητα	1	3
Ενεργή μειονότητα	2	4

Βάσει των υποθέσεων μας αναμένεται:

1. Τα υποκείμενα που θεωρούν την πηγή ικανή να παρουσιάζουν αυξημένη επιρροή σε σχέση με τα υποκείμενα που θεωρούν την πηγή μη ικανή.
 2. Η γλωσσική μειονότητα να παρουσιάσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή από ό,τι η ΑμεΑ, λόγω της μικρότερης απειλής.
 3. Η ενεργή μειονότητα να παρουσιάσει μεγαλύτερη πολιτική υποστήριξη από ό,τι η θυματοποιημένη μειονότητα, λόγω της έκφρασης θυμού.
 4. Η θυματοποιημένη μειονότητα να παρουσιάσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή από ό,τι η ενεργή μειονότητα, λόγω της μικρότερης απειλής.
 5. Η ενεργή μειονότητα να παρουσιάσει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή από τη θυματοποιημένη μειονότητα, λόγω της μεγαλύτερης απειλής.
- Όσον αφορά τις αλληλεπιδράσεις:
6. Η θυματοποιημένη-γλωσσική μειονότητα αναμένεται να ασκήσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή από ό,τι η θυματοποιημένη-ΑμεΑ, λόγω της μικρότερης απειλής.
 7. Η ενεργή-γλωσσική μειονότητα να ασκήσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή και να επιφέρει μεγαλύτερη πολιτική υποστήριξη από την ενεργή-ΑμεΑ, λόγω της μικρότερης απειλής και της έκφρασης θυμού.
 8. Η ενεργή-ΑμεΑ να ασκήσει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή από ό,τι η ενεργή-γλωσσική μειονότητα, λόγω της μεγαλύτερης απειλής.
 9. Η θυματοποιημένη-ΑμεΑ μειονότητα να ασκήσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή από την ενεργή-ΑμεΑ μειονότητα, λόγω της μικρότερης απειλής.

3. Μεθοδολογία

Μεταβλητές

Οι ανεξάρτητες μεταβλητές του πειράματος ορίζονται η αναπαράσταση των κωφών (ΑμεΑ-Γλωσσική μειονότητα) και η εικόνα της μειονοτικής πηγής (θυματοποιημένη-ενεργή).

Οι εξαρτημένες μεταβλητές του πειράματος ορίζονται η άμεση επιρροή, η έμμεση επιρροή και η πολιτική υποστήριξη των συμμετεχόντων προς την μειονότητα.

Ερευνάται η σχέση μεταξύ του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου για τους κωφούς επί της διάστασης της αντιλαμβανόμενης ικανότητας των κωφών από την πλειονότητα και των ανεξάρτητων και των εξαρτημένων μεταβλητών.

Συμμετέχοντες

Στην πειραματική διαδικασία συμμετείχαν 202 υποκείμενα, 85 άνδρες και 117 γυναίκες. Οι συμμετέχοντες είχαν μέσο όρο ηλικίας ± 29 έτη. Οι αναλύσεις έγιναν μεταξύ υποκειμένων.

Πειραματική Διαδικασία⁴

Πριν το χειρισμό των ανεξάρτητων μεταβλητών εισάγεται κλίμακα με στόχο τον έλεγχο του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου των συμμετεχόντων προς τη μειονότητα των κωφών βασισμένο στις γενικότερες γνώσεις τους ως προς τη μειονότητα, ανεξάρτητα από το αν διαχωρίζεται σε ΑμεΑ ή Γλωσσική Μειονότητα. Έπειτα πραγματοποιείται ο χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών με την εισαγωγή κειμένου. Στη συνέχεια παρατίθενται οι κλίμακες ή ερωτήσεις που αφορούν τις εξαρτημένες μεταβλητές και τον έλεγχο άλλων παραγόντων (συναισθήματα, προϋποθέσεις ηθικού εξοργισμού). Τέλος, επανέρχεται ο χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών και ο έλεγχος της εξαρτημένης μεταβλητής της συμπεριφοράς. Εξαιτίας της μη γραμμικής τοποθέτησης πειραματικού χειρισμού και εργαλείων μέτρησης, η συνολική παρουσίαση του πειράματος, με τη σειρά που εμφανίστηκε και στους συμμετέχοντες, παρατίθεται στην υποενότητα «Εργαλεία μέτρησης» του παρόντος κεφαλαίου.

Πειραματικός Χειρισμός

Ο χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών πραγματοποιείται με την εισαγωγή κειμένου και σε δεύτερο χρόνο με την παρουσίαση της ομάδας ως διεκδικητική ή μη των αιτημάτων της.

A. Αναπαράσταση κώφωσης (ΑμεΑ-Γλωσσική μειονότητα)

Οι πληροφορίες που δίνονται στα υποκείμενα ανά συνθήκη ενέχουν οικολογική εγκυρότητα καθώς εκπορεύονται από τις πραγματικές δηλώσεις των ομάδων όπως υφίστανται στην κοινωνική πραγματικότητα και παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο 1.

Το στερεότυπο που ενεργοποιείται ανά μεταβλητή είναι:

- ΑμεΑ: Θερμή- Μη ικανή
- Γλωσσική μειονότητα: Ψυχρή- Ικανή

B. Εικόνα μειονοτικής πηγής (θυματοποιημένη- ενεργή)

⁴ Τα ερωτηματολόγια, όπως δόθηκαν στους συμμετέχοντες, παρατίθενται στο παράρτημα.

Η τοποθέτηση ανά μειονοτική πηγή έγινε βάσει του προτύπου του πειραματικού χειρισμού των Moscovici & Perez (2007) με ορισμένες διαφοροποιήσεις.

- Θυματοποιημένη: Παθητική στάση – μειωμένη επιμονή αποκατάστασης αδικίας
- Ενεργή μειονότητα: άμεση διεκδίκηση αιτημάτων- έκφραση θυμού για την αδικία που υφίσταται

Εργαλεία μέτρησης

Κλίμακα Θερμότητας και Ικανότητας

Οι Fiske et al. (2006) ερευνούν την παγκοσμιότητα των διαστάσεων θερμότητας και ικανότητας στην διαμόρφωση των στερεοτύπων και τον ρόλο τους στις αντιδράσεις των υποκειμένων απέναντι στον κοινωνικό συνομιλητή τους.

Βασιζόμενοι στην βιβλιογραφία της εν λόγω έρευνας (πχ. Rosenberg et al., 1968, Wojciszke, 1994, Wojciszke et al., 1998) επιλέχθηκαν ορισμένα επίθετα που χαρακτηρίζουν την κάθε διάσταση ώστε να διαμορφωθεί η κλίμακα προς χρήση.

Με την εισαγωγή της κλίμακας πριν το χειρισμό των μεταβλητών, αναμένεται να ελεγχθεί ο ρόλος του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου επί της διάστασης της αντιλαμβανόμενης ικανότητας ή και της θερμότητας της πηγής κατά την διαδικασία επιρροής μεταξύ των ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών του παρόντος πειράματος.

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε επταβάθμια κλίμακα διπόλων «Πιστεύετε ότι οι κωφοί, ως επί το πλείστο, είναι»:

Ικανότητα ($\alpha=.706$): «Ανόητοι-Εξυπνοι», «Αναποφάσιστοι-Αποφασιστικοί», «Υπεύθυνοι-Ανεύθυνοι», «Επιδέξιοι-Ανίκανοι», «Απαίδευτοι-Μορφωμένοι»

Θερμότητα ($\alpha=.738$): «Αντικοινωνικοί-Κοινωνικοί», «Με χιούμορ-Χωρίς χιούμορ», «Ειλικρινείς-Ανειλικρινείς», «Δυστυχισμένοι-Ευτυχισμένοι», «Ενδιαφέροντες-Βαρετοί»

Εισαγωγή κειμένου

Δίνεται στους συμμετέχοντες η οδηγία **«Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί.»**

Πραγματοποιείται ο χειρισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών.

Στην αρχή του κειμένου γίνεται ο χειρισμός της **εικόνας της μειονοτικής πηγής**, όπου εμπεριέχονται πληροφορίες για την ταυτότητα του ομιλητή και την στάση της

μειονότητας απέναντι στην αδικία, ανάλογα τη συνθήκη της μεταβλητής της αναπαράστασης της κώφωσης, ο ομιλητής παρουσιάζεται ως κωφός (ΑμεΑ) ή Κωφός (Γλωσσική μειονότητα):

Θυματοποιημένη μειονότητα

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός κωφού ατόμου/ ενός Κωφού ατόμου, που ανήκει στην Κοινότητα των Κωφών:**

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε τα παράπονα μας για την περιθωριοποίηση που υφίστάμεθα.»

Ενεργή μειονότητα

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός κωφού ατόμου, ενεργού μέλους της ομάδας υπεράσπισης των δικαιωμάτων των κωφών/ ενός Κωφού ατόμου, αντιπροσώπου της Ομοσπονδίας Κωφών που μάχεται υπέρ των δικαιωμάτων των Κωφών ατόμων:**

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε το θυμό μας για την περιθωριοποίηση που υφίστάμεθα.»

Έπειτα, πραγματοποιείται ο χειρισμός της **αναπαράστασης της κώφωσης**, δίνοντας πληροφορίες για την κοινωνική αναπαράσταση και το περιεχόμενο του στερεοτύπου της κάθε ομάδας :

ΑμεΑ

«Η κώφωση αποτελεί μορφή αναπηρίας. Προέρχεται από την βλάβη στο εσωτερικό, στο εξωτερικό ή και στα δύο μέρη του αυτιού, με αποτέλεσμα την απώλεια της ακοής. Η αντιμετώπιση της απώλειας της ακοής γίνεται από ειδικούς ιατρούς, με την βοήθεια της τεχνολογίας, μέσω της τοποθέτησης κοχλιακών εμφυτευμάτων ή ακουστικών που αποκαθιστούν την ακοή. Η τοποθέτηση κοχλιακού εμφυτεύματος, μέσω εγχείρησης, αποτελεί μία μακρόχρονη και πολυδάπανη διαδικασία, που καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Η επιτυχία της εγχείρησης διαφέρει ανάλογα το άτομο. Τα αποτελέσματα στην ανάκτηση της ακοής ποικίλουν από την απλή αντίληψη ήχων μέχρι την ξεκάθαρη αναγνώριση τους. Η ποιότητα του ήχου, σε κάθε περίπτωση, δεν είναι ανάλογη της φυσικής ακοής. Το άτομο χρειάζεται να αφαιρεί το ακουστικό σε ορισμένες συνθήκες. Έπειτα από την εγχείρηση, το κωφό άτομο με την εντατική βοήθεια των λογοθεραπευτών, μπορεί να μιλήσει όπως οι ακούοντες. Η μέθοδος της χειλανάγνωσης είναι ακόμα ένας τρόπος αντιμετώπισης της κώφωσης,

ώστε το άτομο να επικοινωνήσει με τους ακούντες σε μία κοινωνία ομιλούντων. Τα κωφά άτομα υφίστανται διακρίσεις όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.»

Γλωσσική μειονότητα

«Η κώφωση δεν αποτελεί μία κατάσταση που χρειάζεται θεραπεία. Οι Κωφοί χρησιμοποιούν την δική τους γλώσσα, τη Νοηματική Γλώσσα, η οποία διαφέρει σε κάθε χώρα. Οι Κωφοί που χρησιμοποιούν τη Νοηματική Γλώσσα ανήκουν στην Κοινότητα των Κωφών, συνδέονται με μία κοινή ταυτότητα και έχουν κοινό πολιτισμό. Η Νοηματική Γλώσσα εντοπίζεται από τα αρχαία χρόνια σε διάφορες χώρες ανα την υφήλιο. Στην Ελλάδα, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται ως επίσημα αναγνωρισμένη και ισότιμη της ελληνικής. Η Νοηματική Γλώσσα είναι μία πλήρης γλώσσα που επιτρέπει την ολοκληρωμένη επικοινωνία μεταξύ των χρηστών της. Οι κωφοί δεν ακούν και δεν μιλούν, όπως οι ακούντες. Για την αλληλεπίδραση τους, όμως, με το περιβάλλον χρησιμοποιούν επαρκέστατα το οπτικό κανάλι. Η δίγλωσση εκπαίδευση προτείνεται ως η πιο κατάλληλη για τα κωφά άτομα. Η διερμηνεία στην Νοηματική Γλώσσα υπάρχει στα δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης. Αυτό, όμως, δεν φτάνει για την ενσωμάτωση και ουσιαστική ισότιμη αντιμετώπιση της γλωσσικής κοινότητας των Κωφών. Οι Κωφοί εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις, όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.»

Τέλος, εκφράζονται τα αιτήματα της κάθε μειονότητας, όπου η ένταση διεκδίκησης τους διαφοροποιείται ανάλογα με την **εικόνα της μειονοτικής πηγής**, και πάλι ανάλογα τη συνθήκη η μειονότητα παρουσιάζεται είτε ως κωφοί (ΑμεΑ) είτε ως Κωφοί (Γλωσσική μειονότητα):

Θυματοποιημένη μειονότητα:

«Εμείς οι κωφοί/ Κωφοί, τα μέλη της Κοινότητας των Κωφών, αναρωτιόμαστε:

- ✓ Δεν θα πρέπει να αλλάξουν τα πράγματα που τόσο καιρό μας κρατούν στο περιθώριο;
- ✓ Δεν θα πρέπει να ζητήσουμε από την Πολιτεία να διορθωθεί ο τρόπος αντιμετώπισης μας, δεδομένου ότι το σύστημα μας έχει κάνει να υποφέρουμε στο παρελθόν και συνεχίζει;
- Θα ήταν καλό να υπάρχει υποστήριξη από τους περισσότερους ανθρώπους για ισότιμη συμμετοχή των κωφών/Κωφών ατόμων στην κοινωνική ζωή μέσα από το αίτημα παροχής υποτίτλων σε όλες τις εκπομπές και την παροχή συνοδών χειλανάγνωσης / μέσα από την ενημέρωση του πληθυσμού για την γλωσσική ιδιαιτερότητα της κοινότητας και το αίτημα παροχής διερμηνέων Νοηματικής Γλώσσας σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία..»

Ενεργή μειονότητα:

«Εμείς οι κωφοί/ Κωφοί αναρωτιόμαστε:

- ✓ Εμείς οι κωφοί/ Κωφοί δεν θα πρέπει να κινητοποιηθούμε και να παλέψουμε ενεργά μέχρι να καταφέρουμε μία ριζοσπαστική αλλαγή στην κοινωνία;
- ✓ Δεν θα πρέπει να απαιτήσουμε από την Πολιτεία να αλλάξει το σύστημα ανισοτήτων, το οποίο μας έχει αδικήσει και συνεχίζει να μας αδικεί;
- Ζητάμε επείγοντως την υποστήριξη σας στο αίτημα της ομάδας των κωφών προς την Πολιτεία για την ισότιμη πρόσβαση των κωφών στην κοινωνική ζωή μέσα από την άμεση παροχή υποτίτλων σε όλες τις εκπομπές και την παροχή συνοδών χειλανάγνωσης/ μέσα από την ενημέρωση του πληθυσμού για την γλωσσική ιδιαιτερότητα της κοινότητας και το αίτημα παροχής διερμηνέων Νοηματικής Γλώσσας σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία..»

Κλίμακα Συναισθημάτων Συμπόνιας και Δυσφορίας

Αμέσως μετά το τέλος του κειμένου, ελέγχονται τα συναισθήματα που διεγείρονται στους συμμετέχοντες προς τις πειραματικές μειονότητες έπειτα από τον πειραματικό χειρισμό, ώστε να ελεγχθούν πιθανές συσχετίσεις κατά την εξαγωγή των αποτελεσμάτων.

Τα συναισθήματα που επιλέχθηκαν πηγάζουν από το θεωρητικό πεδίο της ενσυναίσθησης καθώς και των στερεοτύπων. Τα επίθετα για τον έλεγχο συναισθημάτων συμπόνιας, επιλέχθηκαν από την κλίμακα επιθέτων των Batson et al. (1997), προστέθηκε ακόμα η μεταβλητή «Ανάγκη προσφοράς βοήθειας» (Batson, Polycarpou et al., 1997 · Stephan & Finlay, 1999 κ.ά.). Τα επίθετα συναισθημάτων δυσφορίας συμπεριλήφθηκαν βάσει της βιβλιογραφίας που αναφέρεται στα συναισθήματα που διεγείρονται κατά την αποτυχία ενεργοποίησης της ενσυναίσθησης (Stefan & Finlay, 1999· Zarate et al., 2004· Batson et al., 2007).

Οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν μέσω επταβάθμιας κλίμακας Likert (1 Καθόλου- 7 Πάρα πολύ) στην πρόταση:

«Διαβάζοντας τον λόγο, νιώσατε για τους κωφούς (αναφερόμενος στα προσωπικά σας συναισθήματα):»

Συγκίνηση, Εχθρότητα, Συμπόνια, Λύπηση, Απέχθεια, Θυμό, Θαυμασμό, Ζήλεια, Συμπάθεια, Ενόχληση, Ανάγκη προσφοράς βοήθειας, Ευχαρίστηση, Κατανόηση, Ενοχή.

Ερωτήσεις προϋποθέσεων «Ηθικού εξοργισμού»

Στην συνέχεια του ερωτηματολογίου παρατίθενται ερωτήσεις σχετικά με τον έλεγχο των προϋποθέσεων της ανάπτυξης του συναισθήματος του ηθικού εξοργισμού.

Οι συμμετέχοντες καλούνται να σημειώσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους, μέσω επταβάθμιας κλίμακας Likert (1 Διαφωνώ Απόλυτα- 7 Συμφωνώ Απόλυτα), στις παρακάτω προτάσεις:

«Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μπορεί να αλλάξει.», πρόταση που αφορά την αντιλαμβανόμενη σταθερότητα.

«Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι άδικη.», πρόταση που αφορά την αντιλαμβανόμενη αδικία.

«Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μου προκαλεί θυμό.», πρόταση για τον έλεγχο του θυμού που μοιράζεται η πλειονότητα με την μειονότητα.

«Υπεύθυνος για την κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι:», προτάσεις για τον έλεγχο της συμφωνίας της πλειονότητας ως προς τον υπαίτιο της κατάστασης που βιώνει η μειονότητα

«Α. Οι ίδιοι οι κωφοί»

«Β. Ο ευρύτερος πληθυσμός»

«Γ. Το σύστημα, η κυβέρνηση, η πολιτεία.»

Στις συνθήκες της ενεργής μειονότητας, όπου εκφράζεται ο θυμός της, η χαμηλή αντιλαμβανόμενη σταθερότητα, η υψηλή αντιλαμβανόμενη αδικία, τα υψηλά επίπεδα θυμού και η ανάθεση ευθύνης στον τρίτο παράγοντα του συστήματος θα αποτελούν τις αποδείξεις ανάπτυξης του ηθικού εξοργισμού.

Ερώτηση άμεσης επιρροής

Οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν, μέσω επταβάθμιας κλίμακας Likert (1 Διαφωνώ Απόλυτα- 7 Συμφωνώ Απόλυτα), στην ερώτηση:

«Γενικά, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο της ομιλίας του κωφού ατόμου;»

Στόχος της ερώτησης είναι να ελεγχθεί η εξαρτημένη μεταβλητή της άμεσης επιρροής.

Κλίμακα έμμεσης επιρροής

Οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν, μέσω επταβάθμιας κλίμακας Likert (1 Δεν πρέπει- 7 Πρέπει), στην ερώτηση:

«Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών πρέπει να έχουν ειδική μεταχείριση και να εισάγονται στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. ανεξάρτητα από τη βαθμολογία τους;

«Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα»,

«Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα»,

«Μαθητές παιδιά μεταναστών»,

«Μαθητές παιδιά παλιννοστούντων»,

«Μαθητές που είναι φτωχοί»,

«Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές»,

«Μαθητές με Δυσλεξία»,

«Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας»,

«Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο».

«Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής»,
«Μαθητές με σωματική αναπηρία»,
«Μαθητές με Μεσογειακή Αναιμία»,
«Μαθητές Κυπριακής καταγωγής»,
«Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών»,
«Μαθητές από αναμορφωτήρια»,
«Μαθητές που είναι ορφανοί»,
«Μαθητές παιδιά πολύτεκνων»,
«Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς».

Στην περίπτωση ανάδειξης ευνοϊκής μεταχείρισης σε ορισμένες ομάδες θα αποτελέσει απόδειξη αποτελεσμάτων στην εξαρτημένη μεταβλητή της έμμεσης επιρροής.

Δεύτερος πειραματικός χειρισμός

Στο σημείο αυτό υφίσταται ένας δεύτερος πειραματικός χειρισμός ανάλογα τη συνθήκη.

Η **θυματοποιημένη** (ΑμεΑ/ Γλωσσική μειονότητα) μειονότητα παρουσιάζεται με την απουσία διεκδίκησης των αιτημάτων της:

«Οι κωφοί/ Κωφοί, αν και δεν προτάσσουν ενεργά τα αιτήματά τους, θα μπορούσαμε να τους υποστηρίξουμε.»

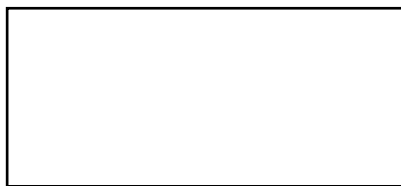
Αντίθετα, η **ενεργή** (ΑμεΑ/ Γλωσσική μειονότητα) μειονότητα παρουσιάζεται ως διεκδικητική των αιτημάτων της, από τον τρίτο παράγοντα, την κυβέρνηση:

«Οι κωφοί/Κωφοί προτάσσουν τα αιτήματά τους στην κυβέρνηση.»

Ερώτηση Πολιτικής Υποστήριξης

Αμέσως μετά το δεύτερο χειρισμό ακολουθεί ερώτηση για την συλλογή υπογραφών υπέρ των αιτημάτων της μειονότητας, η οποία αποτελεί ατομική πολιτική δράση. Η χρήση του εν λόγω εργαλείου μέτρησης γίνεται για τον έλεγχο της εξαρτημένης μεταβλητής του πειράματος, δηλαδή της δράσης-συμπεριφοράς των υποκειμένων σχετικά με την υποστήριξη της μειονότητας:

«Αν θέλετε να υποστηρίξετε τους κωφούς/Κωφούς, υπογράψτε στο παρακάτω πλαίσιο:»

3. Ανάλυση αποτελεσμάτων

Η ανάλυση αποτελεσμάτων του πειράματος έγινε μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS, όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Πραγματοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης διπλής κατεύθυνσης 2(αναπαράσταση κώφωσης)x2(εικόνα μειονοτικής πηγής) και τριπλής κατεύθυνσης⁵ 2(ικανότητα διαμορφωμένου στερεοτύπου)x2(αναπαράσταση κώφωσης)x2(εικόνα μειονοτικής πηγής) με τις εξαρτημένες μεταβλητές του πειράματος. Τα αποτελέσματα του πειράματος εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές έκδηλες (άμεση επιρροή) και λανθάνουσες (έμμεση επιρροή) αλλαγές στην στάση των συμμετεχόντων από τον χειρισμό των ανεξάρτητων μεταβλητών κατά τη διαδικασία της μειονοτικής επιρροής.

Διάσταση Ικανότητας ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου

Στις ερωτήσεις επί της αντιλαμβανόμενης ικανότητας των κωφών ($\alpha=.706$), χωρίς να δίνονται πληροφορίες για τον διαχωρισμό τους σε ΑμεΑ ή γλωσσική μειονότητα, τα υποκείμενα χωρίστηκαν με βάση τη διάμεσο (διάμεσος=5.20 στην επταβάθμια κλίμακα) σε υποκείμενα που κρίνουν με χαμηλή - υψηλή ικανότητα τη μειονότητα ανά πειραματική συνθήκη (Πίνακας 1). Έγινε έλεγχος του χ^2 με $p>0.05$, τα υποκείμενα ανά συνθήκη παρουσιάστηκαν:

⁵ Ανάλυση διακύμανσης τριπλής κατεύθυνσης πραγματοποιήθηκε και με τη μεταβλητή της διάστασης της θερμότητας του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου, χωρίς να αναδείξει στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Πίνακας 1: Κατανομή συμμετεχόντων στον πειραματικό σχεδιασμό 2(εικόνα)x2(αναπαράσταση)x2(απόδοση ικανότητας)

Διαμορφωμένο στερεότυπο		Χαμηλή Ικανότητα		Υψηλή Ικανότητα	
Αναπαρ. κόφ.		ΑμεΑ	Γλ.μειον.	ΑμεΑ	Γλ.μειον.
Εικ. Μειον. Πηγής	Θυματ.	26	30	25	21
	Ενεργή	27	27	24	24

Ακολούθησε, ανάλυση διακύμανσης τριπλής κατεύθυνσης 2(ικανότητα)x2(εικόνα μειονοτικής πηγής)x2(αναπαράσταση κώφωσης) μεταξύ υποκειμένων, στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα με παρόμοιες φορτίσεις αναδείχθηκαν με τις μεταβλητές «άμεση επιρροή», «έμμεση επιρροή/θετική στάση προς άτομα με αναπηρία», «απόδοση ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον πληθυσμό» και «ενοχή για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα».

Άμεση επιρροή

Η ανάλυση διακύμανσης τριπλής κατεύθυνσης 2(ικανότητα)x2(εικόνα μειονοτικής πηγής)x2(αναπαράσταση κώφωσης) ανέδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση της αναπαράστασης της κώφωσης με $F(1,199)=5.155$, $p=0.024$, $\eta^2=0.026$. Η γλωσσική μειονότητα (M.O.=5.96) προκαλεί μεγαλύτερη άμεση επιρροή από την μειονότητα ΑμεΑ (M.O.=5.63), στοιχεία που επαληθεύουν την υπόθεση μας. Η γλωσσική μειονότητα, στον πειραματικό χειρισμό, εμφανίζεται περισσότερο ικανή από την ΑμεΑ μειονότητα, γεγονός που την καθιστά λιγότερο απειλητική πηγή, υπό τους όρους της μειονοτικής επιρροής, ως προς την αποδοχή του μηνύματος.

Ακόμα, αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση της αποδιδόμενης ικανότητας στην άμεση επιρροή, $F_{\text{ικανότητας}}(1,199)=8.227$, $p=0.005$, $\eta^2=0.041$. Τα άτομα που αποδίδουν στη μειονότητα χαρακτηριστικά υψηλής ικανότητας ($M=6.062$), επιδέχονται μεγαλύτερη άμεση επιρροή από εκείνα που αποδίδουν στη μειονότητα χαρακτηριστικά χαμηλής ικανότητας ($M=5.594$). Αποτελέσματα που, επίσης, επαληθεύουν την αρχική μας υπόθεση.

Τα αποτελέσματα συμφωνούν με προηγούμενα ερευνητικά δεδομένα ότι οι θετικές αποδόσεις ή η αντιλαμβανόμενη υψηλή ικανότητα προς τη μειονοτική πηγή (στο πείραμα μας: η μειονότητα κρίνεται με υψηλή ικανότητα) αυξάνουν τις πιθανότητες συστηματικής επεξεργασίας του μηνύματος της και τα θετικά αποτελέσματα άμεσης επιρροής (Moscovici, 1976, Ridgeway, 1981, Moskowitz, 1996).

Συμπληρωματικά, σύμφωνα με τη θεωρία επεξεργασίας της σύγκρουσης (Moscovici, 1980, Pérez & Mugny, 1996), ένα πλειονοτικό μέλος, που δεν κάνει διακρίσεις (στο πείραμα μας: που αποδίδει υψηλή ικανότητα στη μειονοτική πηγή), είναι πιθανό να παρουσιάσει έκδηλη αλλαγή (άμεση επιρροή), ως αποτέλεσμα της μειονοτικής επιρροής. Η ιδεολογική μεταστροφή του πλειονοτικού μέλους, από την επικύρωση του περιεχόμενου του μειονοτικού μηνύματος, γίνεται δυνατή στην περίπτωση της επίλυσης της πολιτιστικο-γνωστικής σύγκρουσης που βιώνει το πλειονοτικό μέλος, λόγω της διομαδικής σύγκρουσης που αναδύεται από τις θέσεις της μειονοτικής πηγής. Ωστε να επιλυθεί η πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση, το πλειονοτικό μέλος ενεργοποιεί το μηχανισμό κοινωνικής σύγκρισης, το αποτέλεσμα του οποίου θα πρέπει να κατοχυρώνει την θετική κατηγοριακή ταυτότητα του πλειονοτικού μέλους και την αρνητική, ή έστω μη απειλητική για το ίδιο, ταυτότητα της εξω-ομάδας.

Στην περίπτωση που το πλειονοτικό μέλος κάνει διακρίσεις (στο πείραμα μας: η μειονότητα κρίνεται με χαμηλή ικανότητα), το άτομο βιώνει την πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση που αναδύεται λόγω της διομαδικής σύγκρουσης από τις θέσεις της μειονοτικής πηγής, όπως συμβαίνει και στα πλειονοτικά μέλη που δεν κάνουν διακρίσεις. Το αποτέλεσμα του μηχανισμού κοινωνικής σύγκρισης, που ενεργοποιείται, θα επιτρέψει στο πλειονοτικό μέλος να προχωρήσει στην επικύρωση ή μη του μειονοτικού μηνύματος. Το πλειονοτικό μέλος που κάνει διακρίσεις σε δεύτερο στάδιο βιώνει ακόμα μία πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση, την οποία θα αναλύσουμε αργότερα.

Επιπρόσθετα, ερευνητικά δεδομένα (Pérez & Mugny, 1996, Kruglanski, 1989) προτείνουν ότι το πλειονοτικό μέλος που θεωρεί τη μειονοτική πηγή μη ικανή βιώνει «διπλό φόβο ακύρωσης». Από τη μία να αποδεχθεί μία θέση χαμηλής κοινωνικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας και τελικά να κάνει λάθος και από την άλλη να την απορρίψει χωρίς να την έχει επεξεργαστεί και τελικά να αποδειχθεί ότι ήταν σωστή. Ο διπλός φόβος ακύρωσης που βιώνει το πλειονοτικό μέλος θεωρούμε ότι επηρεάζει τα αποτελέσματα κοινωνικής σύγκρισης, δυσχεραίνοντας την εξαγωγή ενός

αποτελέσματος που θα υποστηρίζει την ιδεολογική μεταστροφή του πλειονοτικού μέλους μέσω της επικύρωσης του μειονοτικού μηνύματος. Το πλειονοτικό μέλος λαμβάνοντας υπόψη και τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της μειονοτικής πηγής, που διαμορφώνουν το επίπεδο απειλής που βιώνει, θα αποφασίσει εάν θα απορρίψει ή θα αποδεχθεί το μειονοτικό μήνυμα.

Η ανάλυση διακύμανσης (2x2x2) με τη μεταβλητή της άμεσης επιρροής ανέδειξε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των μεταβλητών Ικανότητα x Αναπαράσταση κώφωσης x Εικόνα μειονοτικής πηγής, $F(1,199)=4.975$, $p=0.027$, $\eta^2=0.025$ (Πίνακας 2).

Τα ανά συνθήκη αποτελέσματα της άμεσης μειονοτικής επιρροής, όπως περιγράφονται στην συνέχεια, πιστεύουμε ότι αποτυπώνουν το αποτέλεσμα της επίλυσης των συγκρούσεων που βιώνει το πλειονοτικό μέλος. Σε κάθε συνθήκη το σύνολο των χαρακτηριστικών της μειονοτικής πηγής και του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου, που έχει η πλειονότητα επί της ικανότητας της μειονότητας των κωφών εν γένει, διαμορφώνουν ένα διαφορετικό κοινωνιο-γνωστικό πλαίσιο, στο οποίο έγκεινται τα διαφορετικά αποτελέσματα του μηχανισμού της κοινωνικής σύγκρισης που ενεργοποιεί το πλειονοτικό μέλος και τελικά τα διαφορετικά επίπεδα έκδηλης αλλαγής.

Πίνακας 2: Άμεση επιρροή: Μέσοι Όροι Συμφωνίας με το Κείμενο (1=Διαφωνώ Απόλυτα, 7=Συμφωνώ Απόλυτα)

Διαμορφωμένο στερεότυπο		Χαμηλή Ικανότητα		Υψηλή ικανότητα		Περιθώριοι Μ.Ο.
Αναπαράσταση κώφωσης		ΑμεΑ	Γλ.μειον.	ΑμεΑ	Γλ.μειον.	
Εικ. μειον. πηγής	Θυμ.	5.50	5.60	5.56	6.60	5.76 n.s.
	Ενεργή	5.423	5.852	6.087	6.00	5.83 n.s.
Περιθώριοι Μ.Ο.		5.60		6.06		5.79

$F(1,199)=4.975$, $p=0.027$, $\eta^2=0.025$ (ΑμεΑ=5.63, Γλ.μειον.=5.96)

Στη συνθήκη όπου οι συμμετέχοντες αποδίδουν χαμηλή ικανότητα στη μειονότητα, επιδέχονται μεγαλύτερη άμεση επιρροή στη συνθήκη θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας ($M=5.6$) από ότι στη συνθήκη θυματοποιημένης-ΑμεΑ μειονότητας ($M=5.5$), στη συνθήκη ενεργής-γλωσσικής μειονότητας ($M=5.852$) από ότι ενεργής-ΑμεΑ μειονότητας ($M=5.423$)- *χαμηλότερο επίπεδο άμεσης επιρροής από όλες τις στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις*-, στη συνθήκη ΑμεΑ-θυματοποιημένης μειονότητας ($M= 5.50$) από ότι στην ΑμεΑ-ενεργής μειονότητας ($M= 5.423$) και στη συνθήκη ενεργής-γλωσσικής μειονότητας ($M= 5.852$) από ότι στην θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας ($M= 5.6$).

Στη συνθήκη όπου οι συμμετέχοντες αποδίδουν υψηλή ικανότητα στη μειονότητα, επιδέχονται μεγαλύτερη άμεση επιρροή στη συνθήκη θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας ($M=6.6$) *-υψηλότερο επίπεδο άμεσης επιρροής από όλες τις στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις*- από ό,τι στη συνθήκη θυματοποιημένης-ΑμεΑ μειονότητας ($M=5.56$), στη συνθήκη ενεργής-ΑμεΑ μειονότητας ($M=6.087$) από ό,τι στην ενεργής-γλωσσικής μειονότητας ($M=6$), στη συνθήκη ΑμεΑ-ενεργής μειονότητας ($M= 6.087$) από ότι στην ΑμεΑ-θυματοποιημένης μειονότητας ($M= 5.56$) και στη συνθήκη θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας ($M= 6.60$) από ότι στην ενεργής-γλωσσικής μειονότητας ($M= 6.00$).

Στους συμμετέχοντες που αποδίδουν υψηλή ικανότητα στη μειονότητα η ανάλυση διακύμανσης 2(αναπ. κώφωσης) $\times$ 2(εικόνα μειον. πηγής) ανέδειξε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα. Αναδείχθηκε η στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση στην μεταβλητή της αναπαράστασης της κώφωσης, $F(1,90)=4.813$, $p=0.031$, $\eta^2=0,052$, ($M_{ΑμεΑ}=5.823$, $M_{Γλ.μειον.} = 6.3$) και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών $F(1,90)=6.730$, $p=0.011$, $\eta^2=0,072$ (Μ.Ο.: θυμ.-ΑμεΑ=5.56, θυμ.-Γλ.μειον.=6.60, ενεργ.-ΑμεΑ=6.087, ενεργ.-Γλ.μειον.=6.00).

Το γεγονός ότι στη συνθήκη υψηλή ικανότητα-θυματοποιημένη- γλωσσική μειονότητα ($M=6.6$) εμφανίζεται το μεγαλύτερο μέσο όρο άμεσης επιρροής επιβεβαιώνει τις σχετικές θεωρητικές προτάσεις όσον αφορά τόσο την ήδη διαμορφωμένη θετική στάση των ατόμων απέναντι στη μειονότητα, όσο και την θυματοποιημένη εικόνα της πηγής.

Αναπάντεχο εύρημα αποτελεί η εμφάνιση υψηλότερης άμεσης επιρροής της ενεργής μειονότητας σε σχέση με τη θυματοποιημένη μειονότητα. Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα ευρήματα αναμενόταν η θυματοποιημένη μειονότητα να ασκεί άμεση επιρροή. Γεγονός που επαληθεύεται μόνο στην συνθήκη χαμηλή ικανότητα- ΑμεΑ

μειονότητα (M=5.5) και υψηλή ικανότητα – γλωσσική μειονότητα (M=6.6). Αντίθετα, ως ενεργή, η μειονότητα, φαίνεται να ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στις συνθήκες χαμηλή ικανότητα-γλωσσική μειονότητα (M=5.852) και υψηλή ικανότητα- ΑμεΑ μειονότητα (M.=6.087). Τα εν λόγω αποτελέσματα, θεωρούμε ότι αποτελούν επιπρόσθετα υποστηρικτικά στοιχεία σχετικά με την ερμηνευτική μας πρόταση ότι το σύνολο των στοιχείων, ανά συνθήκη, διαμορφωμένου στερεοτύπου και μειονότητας δομεί ένα διαφορετικό κοινωνιο-γνωστικό πλαίσιο από το οποίο εξαρτάται το αποτέλεσμα του μηχανισμού κοινωνικής σύγκρισης.

Έμμεση επιρροή

Προκειμένου να ερευνήσουμε λεπτομερέστερα τα αποτελέσματα της μειονοτικής επιρροής στην εξαρτημένη μεταβλητή της έμμεσης επιρροής, υποβάλαμε τα σχετικά στοιχεία σε παραγοντική ανάλυση με πλάγια περιστροφή, η οποία ανέδειξε τρεις παράγοντες (ιδιοτιμή >1, KMO=.923 και Bartlett test of sphericity, $\chi^2(153)=2493$, $p=.000$). Οι φορτίσεις των ερωτήσεων ανά παράγοντα παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4: Έμμεση Επιρροή (Παραγοντική ανάλυση σε κύριες συνιστώσες με περιστροφή varimax) [1=Δεν πρέπει, 7=Πρέπει]

«Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών πρέπει να έχουν ειδική μεταχείριση και να εισάγονται στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. ανεξάρτητα από τη βαθμολογία τους;»	Παράγοντες		
	1	2	3
"Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών"	,891		
"Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας"	,816		
"Μαθητές από αναμορφωτήρια"	,737	,258	
"Μαθητές παιδιά μεταναστών"	,716		
"Μαθητές παιδιά παλλινοστούντων"	,688		
"Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς"	,606		-,413
"Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα"	,592		

"Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές"	,569		-,290
"Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής"		,902	
"Μαθητές με σωματική αναπηρία"		,888	
"Μαθητές με δυσλεξία"	,295	,579	
"Μαθητές με Μεσογειακή Αναμία"		,541	-,369
"Μαθητές παιδιά πολυτέκνων"			-,848
"Μαθητές Κυπριακής καταγωγής"	,364		-,641
"Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα"			-,581
"Μαθητές που είναι ορφανοί"		,424	-,569
"Μαθητές που είναι φτωχοί"		,254	-,551
"Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο"			-,484

Στον πρώτο παράγοντα, ο οποίος εξηγεί το 53.55% της διακύμανσης, φορτίζουν τα στοιχεία που αφορούν τη στάση των υποκειμένων προς μαθητές με κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα και γλωσσικές διαφορές ($\alpha=.822$).

Στον δεύτερο παράγοντα, ο οποίος εξηγεί το 8.973% της διακύμανσης, φορτίζουν τα στοιχεία που αφορούν τη στάση των υποκειμένων προς μαθητές που έχουν αναπηρίες ($\alpha=.861$).

Στον τρίτο παράγοντα, ο οποίος εξηγεί το 5.557 % της διακύμανσης, φορτίζουν αρνητικά τα στοιχεία που αφορούν τη στάση των υποκειμένων προς μαθητές με οικονομικές και οικογενειακές δυσκολίες ($\alpha=.897$).

Η θετική στάση απέναντι σε συγκεκριμένες ομάδες, ως προς ένα ζήτημα διαφορετικό από εκείνο που προβάλλει η μειονοτική πηγή, εννοιοδοτείται ως στοιχείο έμμεσης επιρροής της ανά συνθήκη μειονοτικής πηγής.

Αφού διεξήχθη ανάλυση διακύμανσης με κάθε μία από τις τρεις μεταβλητές της έμμεσης επιρροής, αναδείχθηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα μόνο με τη μεταβλητή της έμμεσης επιρροής που αφορά τη στάση των συμμετεχόντων προς μαθητές με αναπηρίες.

Αρχικά, η ανάλυση διακύμανσης 2(αναπαράστασης της κώφωσης)x 2(ικανότητα) ανέδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση της αναπαράστασης της

κώφωσης στη συνθήκη χαμηλής ικανότητας, $F(1,109)=9.043$, $p=0.003$, $\eta^2=0,079$. Στην περίπτωση που οι συμμετέχοντες αποδίδουν χαμηλή ικανότητα στη μειονότητα, παρουσιάζουν θετικότερη στάση απέναντι σε άτομα με αναπηρίες στη συνθήκη όπου η μειονοτική πηγή εμφανίζεται ως ΑμεΑ ($M=5.481$), από ότι στη συνθήκη όπου εμφανίζεται ως γλωσσική μειονότητα ($M=4.604$). Σύμφωνα με το «φαινόμενο διαστροφής») όσο μεγαλύτερη είναι η ακύρωση της πηγής τόσο μεγαλύτερη είναι η έμμεση επιρροή που ασκεί (Butera & Pérez, 1995).

Έπειτα, η ανάλυση διακύμανσης 2(αναπαράστασης της κώφωσης)x 2(αποδιδόμενη ικανότητα) προς τη θυματοποιημένη μειονότητα (Πίνακας 5) έδειξε μια στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση της μεταβλητής αποδιδόμενης ικανότητας, $F(1,101)=5.724$, $p=0.019$, $\eta^2=0,055$, όπου προκαλείται θετικότερη στάση απέναντι σε άτομα με αναπηρίες στη συνθήκη υψηλής ικανότητας ($M=5.778$), από ότι στη συνθήκη χαμηλής ικανότητας ($M=5.038$). Ανέδειξε, ακόμα, στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση της Ικανότητας x Αναπαράστασης της κώφωσης (Πίνακας 5), $F(1,101)=6.723$, $p=0.011$, $\eta^2=0,064$. Στην περίπτωση που η μειονότητα εμφανίζεται ως θυματοποιημένη και οι συμμετέχοντες αποδίδουν στη μειονότητα των κωφών εν γένει χαμηλή ικανότητα, οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν θετικότερη στάση προς άτομα με αναπηρία στην συνθήκη ΑμεΑ ($M=5.452$), από ότι στη συνθήκη Γλωσσικής μειονότητας ($M=4.625$). Αντίθετα, στην περίπτωση που η μειονότητα εμφανίζεται ως θυματοποιημένη και οι συμμετέχοντες αποδίδουν στη μειονότητα των κωφών εν γένει υψηλή ικανότητα, οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν θετικότερη στάση προς άτομα με αναπηρία στην συνθήκη γλωσσικής μειονότητας ($M=6.167$), από ότι στη συνθήκη ΑμεΑ ($M=5.39$).

Πίνακας 5: Μέσοι όροι Έμμεσης Επιρροής-Στάση προς άτομα με αναπηρίες (1=Δεν πρέπει, 7= Πρέπει)

Θυματοποιημένη Μειονότητα				
Διαμορφωμένο στερεότυπο	Χαμηλή Ικανότητα		Υψηλή Ικανότητα	
Αναπ. κώφ.	ΑμεΑ	Γλ.μειον.	ΑμεΑ	Γλ. Μειον.
	5.452	4.625	5.390	6.167
	5.038		5.778	

Αν και αναμενόταν η ενεργή μειονότητα να επιφέρει έμμεση επιρροή (Moscovici & Perez, 2007), τα αποτελέσματα του πειράματος εμφανίζουν μόνο τη θυματοποιημένη μειονότητα να επιτυγχάνει έμμεση επιρροή. Αντίστοιχα με τα αποτελέσματα της άμεσης επιρροής, η αντιλαμβανόμενη υψηλή ικανότητα της πηγής έχει θετικότερα αποτελέσματα και στην έμμεση επιρροή. Γιατί, όμως, επιτυγχάνεται έμμεση επιρροή μόνο από τη θυματοποιημένη μειονότητα και μόνο προς τα άτομα με αναπηρίες; Και γιατί διαφοροποιείται με την αλληλεπίδραση του ήδη διαμορφωμένου στερεότυπου των συμμετεχόντων και την αναπαράσταση της κώφωσης;

Αντίστοιχα με την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της άμεσης επιρροής, η θεωρία επεξεργασίας της σύγκρουσης (Perez & Mugny, 1996), θεωρούμε ότι, μπορεί να βοηθήσει και στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έμμεσης επιρροής.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην περίπτωση που το πλειονοτικό μέλος κάνει διακρίσεις (στο πείραμα μας: η μειονότητα κρίνεται με χαμηλή ικανότητα), το άτομο σε πρώτο στάδιο βιώνει την πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση που αναδύεται λόγω της διομαδικής σύγκρουσης από τις θέσεις της μειονοτικής πηγής, όπως συμβαίνει και στα πλειονοτικά μέλη που δεν κάνουν διακρίσεις. Το αποτέλεσμα του μηχανισμού κοινωνικής σύγκρισης, που ενεργοποιείται, θα επιτρέψει στο πλειονοτικό μέλος να προχωρήσει στην επικύρωση ή μη του μειονοτικού μηνύματος. Σε δεύτερο στάδιο, το πλειονοτικό μέλος που κάνει διακρίσεις απέναντι στη μειονότητα, συνειδητοποιώντας την στάση του, βιώνει μία δεύτερη πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση, επειδή η έκδηλη διάκριση λογοκρίνεται κοινωνικά, αναδύοντας στο άτομο τις τύψεις διάκρισης. Η επίλυση της δεύτερης πολιτιστικο-γνωστικής σύγκρουσης, μέσω του αποτελέσματος του μηχανισμού κοινωνικής σύγκρισης που θα κατοχυρώνει την θετική κατηγοριακή ταυτότητα του πλειονοτικού μέλους και την αρνητική, ή έστω τη μη απειλητική για το ίδιο, ταυτότητα της εξω-ομάδας, είναι πιο πιθανό να οδηγήσει σε λανθάνουσα αλλαγή της στάσης του πλειονοτικού μέλους (έμμεση επιρροή) (Perez & Mugny, 1996).

Φαίνεται ότι η συνειδητοποίηση του πλειονοτικού μέλους ότι διατηρεί αρνητικό στερεότυπο προς την ομάδα των κωφών ενεργοποιεί την δεύτερη πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση, η επίλυση της οποίας έχει ως αποτέλεσμα την λανθάνουσα αλλαγή προς τα άτομα με αναπηρίες, όταν η μειονοτική πηγή εμφανίζεται ως ΑμεΑ. Η διάκριση προς άτομα με αναπηρίες είναι κοινωνικά κατακριτέα. Στην περίπτωση που το άτομο έρθει σε επαφή με την πηγή για την οποία η διάκριση είναι κοινωνικά κατακριτέα, θα επιλύσει την πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση που βιώνει, εμφανίζοντας έμμεση επιρροή προς την συγκεκριμένη ομάδα.

Όταν το υποκείμενο αποδίδει στη μειονότητα των κωφών εν γένει υψηλή ικανότητα, η επαφή με μία πηγή που παρουσιάζεται ως θυματοποιημένη γλωσσική μειονότητα θα έχει τα βέλτιστα αποτελέσματα στην έμμεση επιρροή προς άτομα με αναπηρίες, και στην άμεση επιρροή. Η θετική κρίση του πλειονοτικού μέλους προς τους κωφούς δεν τον εισάγει σε δεύτερη πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση, αλλά η άμεση επιρροή που έχει ήδη δεχθεί μετατίθεται και στις ευπαθείς ομάδες για τις οποίες είναι κοινωνικά κατακριτέο να επιδέχονται διακρίσεις, φαινόμενο που αναφέρεται ως «secondary transfer effect» (Pettigrew, 2009).

Όσον αφορά την αναπάντεχη επίτευξη έμμεσης επιρροής μόνο από την θυματοποιημένη μειονοτική πηγή, προτείνουμε ότι, κατά την διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, το αποτέλεσμα της απαραίτητης μη απειλητικής, για το πλειονοτικό μέλος, ταυτότητας της μειονότητας, καθίσταται πιθανότερο με την λιγότερο απειλητική θυματοποιημένη μειονοτική πηγή και λιγότερο πιθανό με την περισσότερο απειλητική ενεργή μειονοτική πηγή.

Απόδοση ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό

Να υπενθυμίσουμε ότι οι έρευνες της μειονοτικής επιρροής προτείνουν ότι η ενεργή μειονότητα, εκφράζοντας θυμό είναι δυνατό να ασκήσει άμεση επιρροή, σε επίπεδο συμπεριφοράς, διεγείροντας το συναίσθημα του ηθικού εξοργισμού. Μία από τις προϋποθέσεις της διέγερσης του εν λόγω συναισθήματος είναι η απόδοση ευθύνης σε έναν τρίτο παράγοντα (κυβέρνηση/ εξουσία/σύστημα ανισοτήτων/Πολιτεία). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης ($2 \times 2 \times 2$) με τη μεταβλητή απόδοσης ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα σε έναν τρίτο παράγοντα και με τη μεταβλητή άμεσης επιρροής σε επίπεδο συμπεριφοράς (υποστήριξη σε πολιτική δράση της μειονότητας) δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα.

Αντίθετα, η ανάλυση διακύμανσης ($2 \times 2 \times 2$) με τη μεταβλητή απόδοσης ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό ανέδειξε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, όμοια με τα αποτελέσματα της άμεσης επιρροής σε επίπεδο στάσης (συμφωνία με το κείμενο). Αναδείχθηκε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των μεταβλητών Ικανότητα x Αναπαράσταση κώφωσης x Εικόνα μειονοτικής πηγής $F(1,203)=4.375, p=0.038, \eta^2=0,022$ (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Μέσοι όροι απόδοσης ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό (1=Διαφωνώ Απόλυτα, 7= Συμφωνώ Απόλυτα)

Διαμορφωμένο στερεότυπο		Χαμηλή Ικανότητα		Υψηλή ικανότητα		Περιθώριοι Μ.Ο.
Αναπαράσταση κώφωσης		ΑμεΑ	Γλ.μειον.	ΑμεΑ	Γλ.μειον.	
Εικ. μειον. πηγής	Θυμ.	5.77	4.77	4.60	5.24	5.08 n.s.
	Ενεργή	4.37	5.07	4.79	4.42	4.67 n.s.
Περιθώριοι Μ.Ο.		4.98 n.s		4.74 n.s		4.87

Στη συνθήκη όπου οι συμμετέχοντες αποδίδουν χαμηλή ικανότητα στη μειονότητα, αποδίδουν περισσότερο την ευθύνη για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό στη συνθήκη θυματοποιημένης-ΑμεΑ μειονότητας (M=5.769) –*υψηλότερο επίπεδο απόδοσης ευθύνης στον πληθυσμό από όλες τις στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις*- από ότι στη συνθήκη θυματοποιημένης- γλωσσικής μειονότητας (M=4.767) (στην άμεση επιρροή τα αποτελέσματα είναι αντίστροφα), στη συνθήκη ενεργής-γλωσσικής μειονότητας (M=5.074) από ότι ενεργής-ΑμεΑ μειονότητας (M=4.370) - *χαμηλότερο επίπεδο απόδοσης ευθύνης στον πληθυσμό από όλες τις στατιστικά σημαντικές αλληλεπιδράσεις*, όπως στην άμεση επιρροή-, στη συνθήκη ΑμεΑ-θυματοποιημένης μειονότητας (M= 5.769) από ότι στην ΑμεΑ-ενεργής μειονότητας (M= 4.37) και στη συνθήκη ενεργής-γλωσσικής μειονότητας (M= 5.074) από ότι στην θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας (M= 4.767).

Στη συνθήκη όπου οι συμμετέχοντες αποδίδουν υψηλή ικανότητα στη μειονότητα, αποδίδουν περισσότερο την ευθύνη για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό στη συνθήκη θυματοποιημένης- γλωσσικής μειονότητας (M=5.238) από ότι στη συνθήκη θυματοποιημένης-ΑμεΑ μειονότητας (M=4.6), στη συνθήκη ενεργής-ΑμεΑ μειονότητας (M=4.792) από ότι στην ενεργής-γλωσσικής μειονότητας (M=4.417), στη συνθήκη ΑμεΑ-ενεργής μειονότητας (M=4.792) από ότι στην ΑμεΑ-θυματοποιημένης μειονότητας (M= 4.6) και στη

συνθήκη θυματοποιημένης-γλωσσικής μειονότητας ($M= 5.238$) από ότι στην ενεργής-γλωσσικής μειονότητας ($M= 4.417$).

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης $2(\text{ικανότητα}) \times 2(\text{αναπαράσταση κώφωσης}) \times 2(\text{εικόνα μειονοτικής πηγής})$ με την άμεση επιρροή και με την απόδοση ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό παρουσιάζουν παρόμοιες φορτίσεις μέσω όρων. Θεωρούμε ότι η ομοιότητα αυτή αποτελεί υποστηρικτικό στοιχείο της ερμηνευτικής πρότασης των αποτελεσμάτων του πειράματος, σχετικά με την άμεση μειονοτική επιρροή. Σύμφωνα με την ερμηνευτική μας πρόταση, ο διαφορετικός συνδυασμός των χαρακτηριστικών της πηγής και του διαμορφωμένου στερεοτύπου σε κάθε συνθήκη διαμορφώνει ένα ξεχωριστό κοινωνιογνωστικό πλαίσιο από το οποίο το πλειονοτικό μέλος εκπορεύει τα στοιχεία, ώστε να διαμορφώσει το αποτέλεσμα της κοινωνικής σύγκρισης, που θα οδηγήσει στην επίλυση των συγκρούσεων και θα καθορίσει το επίπεδο της έκδηλης αλλαγής (άμεσης επιρροής).

Ωστόσο, μεγάλο ενδιαφέρον ενέχει η μόνη διαφορά μεταξύ των φορτίσεων ότι στην περίπτωση που αποδίδεται χαμηλή ικανότητα στη μειονότητα, ακόμα κι αν οι συμμετέχοντες θεωρούν τον πληθυσμό υπεύθυνο για την κατάσταση της ΑμεΑ-θυματοποιημένης ($M_{\text{αμ.επιρ}}=5.50$, $M_{\text{απ.ευθ.}}= 5.769$), δεν αρκεί ώστε να ασκήσει μεγαλύτερη άμεση επιρροή σε σχέση με μία γλωσσική-θυματοποιημένη μειονότητα ($M_{\text{αμ.επιρ}}=5.60$, $M_{\text{απ.ευθ.}}= 4.767$).

Προτείνουμε ακόμα ότι τα αποτελέσματα αναδεικνύουν στοιχεία για το ότι οι διαδικασίες άμεσης μειονοτικής επιρροής επηρεάζονται περισσότερο από κοινωνιογνωστικούς, παρά από συναισθηματικούς παράγοντες, όπως προτείνεται από το πεδίο των στερεοτύπων. Μελλοντικές έρευνες θα ήταν χρήσιμο να κατευθυνθούν προς τη διερεύνηση της πρότασης μας.

Το Συναίσθημα της Ενοχής της πλειονότητας για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα

Το πείραμα μας αναδεικνύει ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο επί των διαδικασιών της μειονοτικής επιρροής, όσον αφορά το συναίσθημα της ενοχής που προκαλείται στους συμμετέχοντες για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα.

Το συναίσθημα της ενοχής προτείνεται ως διαμεσολαβητικός παράγοντας μεταξύ της θυματοποιημένης μειονότητας και της στάσης και συμπεριφοράς της

πλειονότητας (Moscovici και Perez, 2007), στοιχείο το οποίο δεν στηρίζεται από το δικό μας πείραμα.

Η ανάλυση διακύμανσης 2 (Ικανότητα) x 2 (Αναπαράσταση κώφωσης) με την μεταβλητή του συναισθήματος της ενοχής αναδεικνύει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των δύο μεταβλητών, $F(1,203)=6.072$, $p=0.015$, $\eta^2=0,030$ (Πίνακας 7).

Πίνακας 7: Μέσοι όροι συναισθήματος «Ενοχής» των πλειονοτικών μελών για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα (1=Καθόλου, 7=Πάρα Πολύ)

Διαμορφωμένο στερεότυπο	Χαμηλή Ικανότητα		Υψηλή Ικανότητα	
	ΑμεΑ	Γλ. Μειον.	ΑμεΑ	Γλ. Μειον.
Αναπ. κώφ.	3.605	2.815	3.185	3.786

Στην περίπτωση που οι συμμετέχοντες αποδίδουν στη μειονότητα χαμηλή ικανότητα εκφράζουν ότι βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής περισσότερο στη συνθήκη ΑμεΑ ($M=3.605$), από ότι στη συνθήκη γλωσσικής μειονότητας ($M=2.815$). Ενώ, στην περίπτωση που οι συμμετέχοντες αποδίδουν στη μειονότητα υψηλή ικανότητα εκφράζουν ότι βιώνουν το συναίσθημα της ενοχής περισσότερο στη συνθήκη γλωσσικής μειονότητας ($M=3.786$), από ότι στη συνθήκη ΑμεΑ ($M=3.185$).

Παρόμοιες φορτίσεις παρατηρούνται στα αποτελέσματα με την εξαρτημένη μεταβλητή της έμμεσης επιρροής/θετικής στάσης προς άτομα με αναπηρία, με την διαφορά ότι οι μειονότητες πρέπει να εμφανίζονται ως θυματοποιημένες. Εφόσον λάβουμε υπόψη μας συνδυαστικά τα εν λόγω αποτελέσματα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το συναίσθημα της ενοχής διαφοροποιείται, όχι ανάλογα με την εικόνα της μειονοτικής πηγής (θυματοποιημένη- ενεργή), αλλά με το ήδη διαμορφωμένο στερεότυπο και την αναπαράσταση της κώφωσης. Γιατί υφίσταται η παρατηρούμενη διαφοροποίηση;

Παρόλο που το είδος της ενοχής στο πείραμα μας δεν διαφοροποιείται, υποστηρίζουμε ότι σε κάθε συνθήκη ικανότητας το πλειονοτικό μέλος βιώνει διαφορετικό είδος ενοχής, εφόσον το είδος σύγκρουσης που βιώνει είναι διαφορετικό. Μελλοντικές έρευνες αναμένεται να εξετάσουν την διαφοροποίηση που υποστηρίζουμε ότι υφίσταται.

Θεωρούμε ότι το συναίσθημα της ενοχής για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στην περίπτωση των πλειονοτικών μελών που κάνουν διακρίσεις (απόδοση χαμηλής ικανότητας) αναφέρεται στις τύψεις διάκρισης (θεωρία επεξεργασίας της σύγκρουσης) που ενεργοποιεί την πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση. Η συνειδητοποίηση του πλειονοτικού μέλους ότι είναι αρνητικά διακείμενο προς τη μειονότητα των κωφών, στην περίπτωση που έρθει σε επαφή με τη μειονότητα των ΑμεΑ, προς την οποία η διάκριση είναι κοινωνικά κατακριτέα, θα διεγείρει το συναίσθημα ενοχής (τύψεις διάκρισης).

Έπειτα, στην περίπτωση που το πλειονοτικό μέλος είναι θετικά διακείμενο προς τη μειονότητα των κωφών δε βιώνει δεύτερη πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση. Ερχόμενο, όμως, σε επαφή με τη γλωσσική μειονότητα, το πλειονοτικό μέλος βιώνει υπαρξιακή ενοχή λόγω της αναίτιας πλεονεξίας της πλειονοτικής προς τη μειονοτική ομάδα (Hoffman, 1976· Montada & Schneider, 1989· Schmitt et al., 2000). Προτείνουμε ότι, αντίθετα με την άμεση επιρροή, οι συναισθηματικοί παράγοντες σχετίζονται περισσότερο με τα αποτελέσματα της έμμεσης μειονοτικής επιρροής. Πρόταση που, επίσης, θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνηθεί μελλοντικά.

4. Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα του πειράματος μας, παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες, όσον αφορά τις διαδικασίες άμεσης και έμμεσης επιρροής της μειονότητας των κωφών εν γένει.

Όσον αφορά τις διαδικασίες άμεσης επιρροής. Τα πλειονοτικά μέλη που θεωρούν ικανή τη μειονότητα των κωφών εν γένει διατηρούν περισσότερο θετική στάση απέναντι στις θέσεις των κωφών από ό,τι εκείνα που τη θεωρούν λιγότερο ικανή. Οι κωφοί ως γλωσσική μειονότητα προκαλούν θετικότερη στάση από ό,τι ως ΑμεΑ μειονότητα. Η εικόνα της πηγής ως θυματοποιημένη ή ενεργή μειονότητα προκαλεί διαφορετικά αποτελέσματα στην στάση της πλειονότητας ανάλογα με την αλληλεπίδραση της με το ήδη διαμορφωμένο στερεότυπο της πλειονότητας επί την διάσταση της ικανότητας απέναντι στους κωφούς εν γένει και με την αναπαράσταση της κώφωσης ως γλωσσική ή ΑμεΑ μειονότητα.

Το βέλτιστο αποτέλεσμα άμεσης επιρροής επιτυγχάνεται από τη θυματοποιημένη, γλωσσική μειονότητα, στην περίπτωση που τα πλειονοτικά μέλη κρίνουν τη μειονότητα των κωφών εν γένει με υψηλή ικανότητα. Στην περίπτωση που τα

πλειονοτικά μέλη κρίνουν τη μειονότητα των κωφών εν γένει με χαμηλή ικανότητα, η ενεργή, γλωσσική μειονότητα είναι δυνατό να επιτύχει σε κάποιο βαθμό άμεση επιρροή.

Θεωρούμε ότι τα εν λόγω αποτελέσματα ερμηνεύονται βάσει των θεωρητικών προτάσεων του πεδίου μειονοτικής επιρροή και της «θεωρίας επεξεργασίας της σύγκρουσης». Η επικύρωση ή μη του μειονοτικού μηνύματος εκ μέρους της πλειονότητας εξαρτάται από το αποτέλεσμα της επίλυσης των πολιτιστικογνωστικών συγκρούσεων που βιώνει το πλειονοτικό μέλος. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές αποτελούν τα στοιχεία που διαμορφώνουν το κοινωνιογνωστικό πλαίσιο του πλειονοτικού μέλους, μέσα στο οποίο ενεργοποιείται ο μηχανισμός κοινωνικής σύγκρισης. Το ανα συνθήκη κοινωνιογνωστικό πλαίσιο περιγράφει διαφορετικού βαθμού και είδους συγκρούσεων και για αυτό διαφοροποιείται και ο βαθμός επικύρωσης του μηνύματος (άμεση επιρροή). Η γλωσσική μειονότητα φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως λιγότερο απειλητική από την ΑμεΑ μειονότητα, υποθέτουμε λόγω της μεγαλύτερης ως προς την επικοινωνία ικανότητας της, όπως παρουσιάζεται κατά τον πειραματικό χειρισμό. Ο διπλός φόβος ακύρωσης που βιώνει το πλειονοτικό μέλος ευθύνεται για τους χαμηλότερους μέσους όρους στις συνθήκες όπου τα πλειονοτικά μέλη κρίνουν τη μειονότητα των κωφών με χαμηλή ικανότητα από ό,τι στις συνθήκες που την κρίνουν με υψηλή.

Η μειονότητα των κωφών προκαλεί έμμεση επιρροή στα πλειονοτικά μέλη υπό τη μορφή θετικής στάσης μόνο προς την ομάδα ατόμων με αναπηρίες. Η ενεργή μειονότητα δεν προκαλεί έμμεση επιρροή. Μεγαλύτερη έμμεση επιρροή παρουσιάζουν τα πλειονοτικά μέλη που κρίνουν την μειονότητα των κωφών εν γένει με υψηλή ικανότητα.

Στην περίπτωση που τα πλειονοτικά μέλη κρίνουν τη μειονότητα των κωφών με υψηλή ικανότητα, η θυματοποιημένη γλωσσική μειονότητα προκαλεί τη βέλτιστη θετική στάση προς άτομα με αναπηρία. Γεγονός που θεωρούμε ότι ερμηνεύεται βάσει του φαινομένου «secondary transfer effect».

Στην περίπτωση που τα πλειονοτικά μέλη κρίνουν τη μειονότητα των κωφών με χαμηλή ικανότητα, η θυματοποιημένη ΑμεΑ μειονότητα προκαλεί θετική στάση προς άτομα με αναπηρία. Αποτέλεσμα που ερμηνεύουμε βάσει της πολιτιστικογνωστικής σύγκρουσης (τύψεις διάκρισης), σύμφωνα με τη θεωρία της «θεωρίας επεξεργασίας της σύγκρουσης και του «φαινομένου διαστροφής».

Τα αποτελέσματα μας, αν και αναμενόταν, δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικά στοιχεία επί της πολιτικής υποστήριξης υπέρ των θέσεων της μειονότητας.

Η απόσταση μεταξύ της στάσης και της συμπεριφοράς των μελών της πλειονεκτούσας προς τα μέλη της μειονεκτούσας ομάδας, αποτελεί ερευνητικό ερώτημα της Κοινωνικής Ψυχολογίας (Wicker, 1969· LaPiere, 1934· Festinger & Carlsmith, 1959). Πιθανολογούμε ότι το συναίσθημα της ενοχής που βιώνεται από τα πλειονοτικά μέλη παίζει κάποιο ρόλο στην απόσταση μεταξύ των ευρημάτων θετικής στάσης υπέρ των θέσεων της μειονοτικής πηγής και της απουσίας πλειονοτικής πολιτικής υποστήριξης.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, παρόλο που η ενοχή φαίνεται να έχει ως αποτέλεσμα θετικότερες στάσεις απέναντι σε μία μειονότητα (Moscovici & Perez, 2007), οι θετικές αυτές στάσεις εκπορεύονται από την επιθυμία του ατόμου να «πράξει ορθά» και όχι να αλλάξει την κοινωνική δομή. Καταλήγει λοιπόν σε μία διομαδική σχέση όπου η πλειονεκτούσα ομάδα προβαίνει σε μεμονωμένες πράξεις αποδοχής των μειονεκτούντων μελών (tokenism), ώστε να δικαιολογείται η πολιτικά ορθή συμπεριφορά της προσπάθειας άρσης του αποκλεισμού και της προκατάληψης απέναντι στις μειονοτικές και μειονεκτούσες ομάδες (Thomas et al., 2009). Το συναίσθημα της ενοχής δεν συνδέεται με συμπεριφορές αποκατάστασης της αδικίας, όπως η συμμετοχή σε πολιτικές και συλλογικές δράσεις υπέρ των μειονοτήτων και μειονεκτούντων (Leach et al., 2006· Harth et al., 2008· Iyer et al., 2007).

Τα αποτελέσματα του πειράματός μας προσφέρουν στατιστικά σημαντικά στοιχεία μεταξύ του συναισθήματος της ενοχής και των ανεξάρτητων μεταβλητών μας. Ταυτόχρονα, εντοπίζονται ομοιότητες μεταξύ των αποτελεσμάτων της έμμεσης επιρροής και της ενοχής. Μελλοντικές έρευνες θα ήταν χρήσιμο να διερευνήσουν περαιτέρω τις εν λόγω σχέσεις, ως προς το είδος της σχέσης και το είδος της ενοχής.

Ομοιότητες εντοπίζονται, επίσης, μεταξύ των αποτελεσμάτων της μεταβλητής απόδοσης ευθύνης για την κατάσταση που βιώνει η μειονότητα στον ευρύτερο πληθυσμό με τα αποτελέσματα της μεταβλητής της άμεσης επιρροής. Προτείνουμε, λοιπόν, μελλοντικές έρευνες να κατευθυνθούν προς την διερεύνηση κοινωνιο-γνωστικών και όχι συναισθηματικών παραγόντων που παρεμβάλλονται στα αποτελέσματα της άμεσης μειονοτικής επιρροής.

Η απουσία ερωτήσεων ελέγχου (manipulation check) επί του χειρισμού της αναπαράστασης της κώφωσης, περιορίζει τη δυνατότητα ερμηνείας των αποτελεσμάτων μας. Η διαφοροποίηση της ικανότητας για επικοινωνία, όπως εισάγεται στον πειραματικό χειρισμό, μεταξύ της ΑμεΑ και γλωσσικής μειονότητας δεν ξέρουμε αν γίνεται όντως αντιληπτή ως, αντίστοιχα, χαμηλή και υψηλή. Για αυτό το λόγο, μόνο υποθέτουμε, ότι η κάθε αναπαράσταση της κώφωσης ενεργοποιεί

διαφορετικό βαθμό απειλής (ΑμεΑ: μεγαλύτερη απειλή, Γλωσσική μειονότητα: μικρότερη απειλή), βασιζόμενοι στις θεωρητικές προτάσεις του πεδίου των στερεοτύπων και της μειονοτικής επιρροής.

Ο δεύτερος περιορισμός του πειράματος μας, εντοπίζεται στην απουσία ερωτήσεων που θα μας επέτρεπαν τον διαχωρισμό του είδους ενοχής που βιώνεται από τα πλειονοτικά μέλη που αποδίδουν στην μειονότητα των κωφών εν γένει είτε χαμηλή είτε υψηλή ικανότητα. Η διαφοροποίηση του είδους της ενοχής είναι πιθανό να επέτρεπε την λεπτομερέστερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων με τη μεταβλητή της έμμεσης επιρροής.

Πάρα ταύτα, συνολικά τα αποτελέσματα μας και η θεωρητική τους ερμηνεία, πιστεύουμε ότι μας οδηγούν σε νέες υποθέσεις επι των κοινωνιοψυχολογικών μηχανισμών που διέπουν τις διαδικασίες μειονοτικής επιρροής προς μελλοντική διερεύνηση. Προτείνουμε να γίνει λεπτομερέστερος έλεγχος των αντιλαμβανόμενων χαρακτηριστικών της μειονότητας, ώστε να εντοπισθούν οι συγκεκριμένες διαστάσεις που επηρεάζουν το αποτέλεσμα του μηχανισμού κοινωνικής σύγκρισης που ενεργοποιείται στο πλειονοτικό μέλος λόγω των συγκρούσεων που βιώνει. Θα ήταν, επίσης, ενδιαφέρον να διερευνηθεί συγκεκριμένα ο ρόλος της μεταβλητής απόδοσης ευθύνης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και άμεσης επιρροής, καθώς κι η διερεύνηση ύπαρξης άλλων κοινωνιο-γνωστικών μεταβλητών που παρεμβάλλονται σε αυτή τη σχέση. Τέλος, η περαιτέρω διερεύνηση της μεταβλητής της ενοχής, ως προς το είδος και τη λειτουργία της, είναι πιθανό να βοηθήσει στην κατανόηση των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και της έμμεσης επιρροής ή και της πολιτικής υποστήριξης.

Συνολικά, τα στατιστικά σημαντικά πειραματικά αποτελέσματα πιστεύουμε ότι αποτυπώνουν τα αποτελέσματα της επίλυσης των συγκρούσεων που βιώνει το πλειονοτικό μέλος. Σε κάθε συνθήκη το σύνολο των χαρακτηριστικών της μειονοτικής πηγής και του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου, που έχει η πλειονότητα επί της ικανότητας της μειονότητας των κωφών εν γένει, διαμορφώνουν ένα διαφορετικό κοινωνιο-γνωστικό πλαίσιο, στο οποίο έγκεινται τα διαφορετικά αποτελέσματα του μηχανισμού της κοινωνικής σύγκρισης που ενεργοποιεί το πλειονοτικό μέλος και τελικά τα διαφορετικά επίπεδα έκδηλης και λανθάνουσας αλλαγής του.

Εφόσον θέσαμε ως ζήτημα στην αρχή του άρθρου μας ότι μας ενδιαφέρει η πρακτική εφαρμογή των αποτελεσμάτων μας, εκθέτουμε κάποιες γενικές προτάσεις.

Αρχικά, για την επίτευξη επιρροής του πληθυσμού από τη μειονότητα πιστεύουμε ότι σημαντικό ρόλο παίζει η πληροφόρηση του πληθυσμού επί της ικανότητας των μελών της μειονότητας. Συνειδητοποιώντας ο πληθυσμός ότι τα μέλη της μειονότητας είναι ικανά, αυτόματα η πιθανότητα επιρροής του αυξάνεται.

Ακόμα, όμως, κι αν η πληροφόρηση αυτή δεν είναι δυνατή, είναι σημαντικό η μειονότητα-πηγή του μηνύματος να γνωρίζει την εικόνα του πληθυσμού-στόχου επιρροής της επί της ικανότητας της, ανεξάρτητα από το ευρύτερα διαδομένο στερεότυπο που υφίσταται στην κοινωνική πραγματικότητα για αυτήν, ώστε να διαλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα διεκδικήσει τα αιτήματά της.

Εάν υποθέσουμε, για παράδειγμα, από τη στάση της ελληνικής πολιτείας απέναντι σε άτομα με ψυχικές αναπηρίες ότι τα θεωρεί λιγότερο ικανά, ενώ εκείνα με σωματικές αναπηρίες περισσότερο ικανά, θα ήταν καλύτερο τα πρώτα να προσπαθούν να επηρεάσουν υπέρ των αιτημάτων τους έχοντας μια πιο θυματοποιημένη στάση, ενώ τα δεύτερα πιο ενεργή.

Οι πληροφορίες που εκπορεύονται από τα αποτελέσματα που αφορούν τους Κωφούς ως γλωσσική μειονότητα (ή και πολιτισμική μειονότητα, όπως έχει αναφερθεί) ίσως να έχουν πρακτική εφαρμογή και σε γλωσσικές μειονότητες που ταυτόχρονα διαφοροποιούνται σε πολιτισμικό, εθνικό ή και θρησκευτικό επίπεδο. Οι πρόσφυγες ως μειονότητα, για παράδειγμα, απαρτίζονται από διάφορες επί μέρους γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες. Αντίστοιχα με τις ΑμεΑ μειονότητες, εάν η κάθε μειονότητα-πηγή μπορούσε να πληροφορηθεί επί της αναπαράστασης του πληθυσμού-δέκτη για την διάσταση της ικανότητας της μειονότητας, η τελευταία θα μπορούσε να διαμορφώσει τον τρόπο επιρροής της ως περισσότερο ή λιγότερο ενεργά διεκδικητικό, ώστε να επιτύχει μεγαλύτερο επίπεδο επιρροής κατά την διεκδίκηση των αιτημάτων της.

Δεδομένου ότι στην κοινωνική πραγματικότητα οι παράγοντες που συμμετέχουν στις διαδικασίες μειονοτικής επιρροής ποικίλουν, η αλληλεπίδραση της εικόνας της μειονότητας ως θυματοποιημένη ή ενεργή, της κοινωνικής αναπαράστασης της μειονότητας και του ήδη διαμορφωμένου στερεοτύπου του πληθυσμού για τη μειονότητα επί της διάστασης της ικανότητας δεν είναι δυνατό να μονωθούν, ώστε να δομηθεί κάποιο πλάνο παρέμβασης υπέρ της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Ωστόσο, οι πληροφορίες που παρέχονται μπορούν να φανούν χρήσιμες για αυτόν τον σκοπό.

Βιβλιογραφία

1. Batson, C. D., Early, S., & Salvarani, D. (1997). Perspective taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 751-758
2. Batson, C. D., Kennedy, C. L., Nord, L., Stocks, E. L., Fleming, D. A., Marzette, C. M., et al. (2007). Anger at unfairness: Is it moral outrage? *European Journal of Social Psychology*, 37, 1272-1285
3. Bourhis, R.Y. & Giles, H. (1979). *Language and social psychology*. Oxford: Basil Blackwell.
4. Branscombe, N. R., & Doosje, B. (Eds.). (2004). *Collective guilt: International perspectives*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
5. Butera, F., Pérez, J.-A. (1995). *Les modèles explicatifs de l'influence sociale*. In: G. Mugny, D. Oberlé, J.-L. Beauvois, (Eds), *Relations humaines groupes et influence sociale*, Tome, Presses Universitaires de Grenoble, 203-224.
6. Butler, R., Skelton, T. & Valentine, G. (2001). Language barriers: Exploring the world of the deaf. *Disability Studies Quarterly*, 21(4), 42-52
7. Campbell, J. & Oliver, M. (1996). *Disability Politics*, London: Routledge
8. Corker, M. (2001). Deafness/Disability-problematizing notions of identity, culture and structure. *Disability, Culture and Identity*. S.Ridell & Watson (eds). Pearson:London
9. Cuddy, A.J.C., Fiske, S.T., Glick, P. (2008). Warmth and Competence as Universal Dimensions of Social Perception: The Stereotype Content Model and the BIAS Map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40, 62-89
10. Dolnick, E. (1993). Deafness as culture. *The Atlantic Monthly*, 37-53.
11. Festinger, L., Carlsmith, J.M. (1959). Cognitive consequences of forced compliance. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 58, 203-210
12. Fiske, S.T., Cuddy, A.J. C., Glick, P. (2006). Universal dimensions of social cognition: warmth and competence. *TRENDS in Cognitive Sciences*, 11 (2), 77-83
13. Foster, S. (2001). Examining the fit between deafness and disability. In *Exploring Theories and Expanding Methodologies: Where we are and where we need to go. Research in Social Science and Disability*, 2, 101-123
14. Gregory, S. & Hartley, G. M. (1991) *Constructing Deafness*. London: Pinter
15. Giles, H., Bourhis, R.Y., Tayler, D.M. (1977). Toward a theory of language in ethnic group relations. In *Monograph: Language Ethnicity and Intergroup Relations*. New York: Academic Press.
16. Harth, N. S., Kessler, T., & Leach, C. W. (2008). Advantaged group's emotional reactions to intergroup inequality: The dynamics of pride, guilt and sympathy. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 115-129.
17. Hoffman, M. L. (1976). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior*. New York: Academic Press.
18. Higgins, P. (1990). *The challenges of educating together deaf and hearing youth making mainstreaming work*. Springfield: Charles C. Thomas.
19. Iyer, A., Schmader, T., & Lickel, B. (2007). Why individuals protest the perceived transgressions of their country: The role of anger, shame and guilt. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 572-587.
20. Jaspars, J. & Fraser, C. (1984). Attitudes and social representations. In R. Farr & S. Moscovici (Eds.) *On social representations*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Kourbetis, V. & Hoffmeister R. 1985. Greek Sign Language and its Use in Greece. The International Congress on Education of the Deaf, Manchester, England, August 4-9.
22. Kruglanski, A.W. (1989). *Lay epistemics and human knowledge: Cognitive and motivational bases*. New York, London: Plenum Press.
23. Lane, H. (1992). *The mask of benevolence*. New York: Alfred Knopf.
24. Lane, H. (1997). *Construction of deafness*. In L. Davis (Ed.), *The disability studies reader*. New York: Routledge. 153-171
25. LaPiere, R.T. (1934) Attitudes vs. Actions, *Social Forces*, 13 (2), Oxford University Press, 230-237
26. Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.
27. Leach, C. W., Iyer, A., & Pedersen, A. (2006). Anger and guilt about in-group advantage explain the willingness for political action. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 1232-1245.

28. Montada, L., & Schneider, A. (1989). Justice and emotional reactions to the disadvantaged. *Social Justice Research*, 3, 313-344.
29. Moscovici, S. (1972) *Theory and society in social psychology*. In J. Isreal & H. Tajfel (Eds) *The Context of Social Psychology: A Critical Assessment*. London: Academic Press.
30. Moscovici S. (1976). *Social Influence and Social Change*. Academic Press: London.
31. Moscovici, S. (1980). *Toward a theory of conversion behavior*. In : L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 13, New York : Academic Press
32. Moscovici, S. & Perez, J. A., (2007). A study of minorities as victims. *European Journal of Social Psychology*, 37, 725-746.
33. Moskowitz, G.B. (1996). The mediational effects of attributions and information processing in minority social influence. *British Journal of Social Psychology*, 35,47-66.
34. Opatow, S. (2001). Reconciliation in times of impunity: Challenges for social justice. *Social Justice Research*, 14, 149-170.
35. Opatow, S., Gerson, J., & Woodside, S. (2005). From moral exclusion to moral inclusion: Theory for teaching peace. *Theory Into Practice*, 44, 303-318.
36. Padden, C. & Humphries, T. (1988). *Deaf in America: Voices from a culture*. Cambridge: Harvard University Press.
37. Parasnis, L (1996). On interpreting the deaf experience within the context of cultural and language diversity. In I. Parasnis (Ed.), *Cultural and language diversity in the deaf experience*. New York: Cambridge University Press, 3-19.
38. Pérez, J.A., Mugny, G. (1996). (Επιμ.) *Η θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης: Διαδικασίες Κοινωνικής Επιρροής*. Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Σ. Παπαστάμου-Α. Μαντόγλου. Αθήνα : Οδυσσέας
39. Pérez, J.A, Mugny, G., Liavata, E., Fierres, R. (1996). Το παράδοξο της διάκρισης και η πολιτιστική σύγκρουση: Μελέτες πάνω στο ρατσισμό, Στο Pérez, J.A., Mugny, G. (1996) (Επιμ.). *Η θεωρία της Επεξεργασίας της Σύγκρουσης: Διαδικασίες Κοινωνικής Επιρροής*. Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Σ.Παπαστάμου-Α. Μαντόγλου, Αθήνα : Οδυσσέας, 169-194.
40. Peters, S. (2000) 'Is There a Disability Culture? A Syncretisation of Three Possible World Views', *Disability & Society* 15(4): 583–601.
41. Pettigrew, T.F. (2009). Secondary Transfer Effect of Contact: Do Intergroup Contact Effects Spread to Non contacted Outgroups? *Social Psychology*, 40(2), 55-65
42. Pratto, F., Cidam, A, Stewart, A.L., Zeineddine, F.B., Aranda, M., Aiello, A., Chrysoschoou, X., Cichockas, A., Cohrs, J.C., Durrheim, K., Eicher, V., Foels, R., Gorska, P., Lee, I-C., Licata, L., Liu, J.H., Li, L., Meyer,I, Morselli, D., Muldoon, O., Muluk, H., Papastamou, S., Petrovic, I., Petrovic, N., Prodromitis, G., Prati, F., Rubini, M., Saab, R., Stekelenburg, J., Sweetman, J., Zheng, W., Henkel, K.E. (2012). Social Dominance in Context and in Individuals: Contextual Moderation of Robust Effects of Social Dominance Orientation in 15 Languages and 20 Countries. *Social Psychological and Personality Science*, 4(5) 587-59
43. Rosenberg, S. et al. (1968) A multidimensional approach to the structure of personality impressions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 9, 283–294
44. Ridgeway, C.L. (1981). Nonconformity, Competence, and Influence in Groups: A Test of Two Theories. *American Sociological Review*, 46 (3), 333-347.
45. Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., & Brehm, J. W. (2004). Gender inequality and the intensity of men's collective guilt. In N. R. Branscombe & B. Doosje (Eds.), *Collective guilt: International perspectives* (pp. 75-92). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
46. Schmitt, M. T., Miller, D. A., Branscombe, N. R., & Brehm, J. (2008). The difficulty of making reparations affects the intensity of collective guilt. *Group Processes and Intergroup Relations*, 11, 267-279.
47. Schmitt, M., Behner, R., Montada, L., Müller, L., & Müller-Fohrbrodt, G. (2000). Gender, ethnicity, and education as privileges: Exploring the generalizability of the existential guilt reaction. *Social Justice Research*, 13, 313-337.
48. Shakespeare, T. (1994) Cultural Representation of Disabled People:Dustbins for Disavowal?, *Disability & Society*, 9(3), 283-299
49. Stephan W.G. & Finlay K. (1999). The Role of Empathy in Improving Intergroup Relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729–743
50. Sykes, C. J. (1992). *A nation of victims*. New York: St. Martin's Press.
51. Tajfel, H. (1978b). Intergroup behaviour: II. Group perspectives. In H. Tajfel & C. Fraser (Eds.), *Introducing social psychology: An analysis of individual reaction and response* (pp. 423-446). New York: Penguin.

52. Thomas, E. F., & McGarty, C. (2009). The role of efficacy and moral outrage norms in creating the potential for international development activism through group-based interaction. *British Journal of Social Psychology*, 48, 115-134.
53. Thomas, E. F., McGarty, C., Mavor, K. I. (2009). Transforming “Apathy Into Movement”: The Role of Prosocial Emotions in Motivating Action for Social Change, *Society for Personality and Social Psychology*, 13(4), 310-333
54. Turner, J. C., Oakes, P. J., Haslam, S. A., & McGarty, C. (1994). Self and collective: Cognition and social context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 454-463.
55. Wicker, A.W. (1969). Attitudes vs Actions: The relationship of verbal and overt behavioral responses to attitude objects. *Journal of social Issues*, 25, 41-7
56. Wilcox, S. (1989). *American Deaf Culture: An Anthology*. Burtonsville, MD: Linstock Press
57. Wojciszke, B. (1994) Multiple meanings of behavior: construing actions in terms of competence or morality. *Journal of Personality and Social Psychology*. 67, 222–232
58. Wojciszke, B. et al. (1998) On the dominance of moral categories in impression formation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 1245–1257
59. Zarate, M. A., Garcia, B., Garza, A. A. & Hitlan R. T. (2004). Cultural threat and perceived realistic group conflict as dual predictors of prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 99–105
60. Παπαστάμου, Σ. & Μιούνι, Γ. (2008). *Μειονότητες και Εξουσία: Μια κοινωνιοψυχολογική και πειραματική προσέγγιση της κοινωνικής επιρροής και συμπεριφοράς των μειονοτήτων*, Πεδίο: Αθήνα
61. Κουρμπέτης (1997). *Ελληνική Νοηματική Γλώσσα , Μύθοι και Πραγματικότητα ΕΙΠΚ*, Αθήνα

ΣΥΝΘΗΚΗ 1:ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ-ΑΜΕΑ

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος έρευνας που διεξάγεται από το τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συμμετοχή είναι ανώνυμη. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Για λόγους στατιστικής αξιοπιστίας, παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις. Εκφράστε την προσωπική σας άποψη, κυκλώνοντας έναν αριθμό κάθε φορά. Παρακαλούμε να διαβάσετε με προσοχή και με τη σειρά το σύνολο του περιεχομένου.

Πιστεύετε ότι οι κωφοί, ως επί το πλείστον, είναι:

Αντικοινωνικοί	1	2	3	4	5	6	7	Κοινωνικοί
Με χιούμορ	1	2	3	4	5	6	7	Χωρίς χιούμορ
Ειλικρινείς	1	2	3	4	5	6	7	Ανειλικρινείς
Δυστυχισμένοι	1	2	3	4	5	6	7	Ευτυχισμένοι
Ενδιαφέροντες	1	2	3	4	5	6	7	Βαρετοί
Ανόητοι	1	2	3	4	5	6	7	Έξυπνοι
Αναποφάσιστοι	1	2	3	4	5	6	7	Αποφασιστικοί
Υπεύθυνοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανεύθυνοι
Επιδέξιοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανίκανοι
Απαίδευτοι	1	2	3	4	5	6	7	Μορφωμένοι

Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί.

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός κωφού ατόμου**:

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε τα παράπονα μας για την περιθωριοποίηση που υφίστάμεθα.

Η κώφωση αποτελεί μορφή αναπηρίας. Προέρχεται από την βλάβη στο εσωτερικό, στο εξωτερικό ή και στα δύο μέρη του αυτιού, με αποτέλεσμα την απώλεια της ακοής. Η αντιμετώπιση της απώλειας της ακοής γίνεται από ειδικούς ιατρούς, με την βοήθεια της τεχνολογίας, μέσω της τοποθέτησης κοχλιακών εμφυτευμάτων ή ακουστικών που αποκαθιστούν την ακοή. Η τοποθέτηση κοχλιακού εμφυτεύματος, μέσω εγχείρησης, αποτελεί μία μακρόχρονη και πολυδάπανη διαδικασία, που καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Η επιτυχία της εγχείρησης διαφέρει ανάλογα το άτομο. Τα αποτελέσματα στην ανάκτηση της ακοής ποικίλουν από την απλή αντίληψη ήχων μέχρι την ξεκάθαρη αναγνώριση τους. Η ποιότητα του ήχου, σε κάθε περίπτωση, δεν είναι ανάλογη της φυσικής ακοής. Το άτομο χρειάζεται να αφαιρεί το ακουστικό σε ορισμένες συνθήκες. Έπειτα από την εγχείρηση, το κωφό άτομο με την εντατική βοήθεια των λογοθεραπευτών, μπορεί να μιλήσει όπως οι ακούντες. Η μέθοδος της χειλανάγνωσης είναι ακόμα ένας τρόπος αντιμετώπισης της κώφωσης, ώστε το άτομο να επικοινωνήσει με τους ακούντες σε μία κοινωνία ομιλούντων. Τα κωφά άτομα υφίστανται διακρίσεις όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.

Εμείς οι κωφοί αναρωτιόμαστε:

- ✓ Δεν θα πρέπει να αλλάξουν τα πράγματα που τόσο καιρό μας κρατούν στο περιθώριο;
- ✓ Δεν θα πρέπει να ζητήσουμε από την Πολιτεία να διορθωθεί ο τρόπος αντιμετώπισης μας, δεδομένου ότι το σύστημα μας έχει κάνει να υποφέρουμε στο παρελθόν και συνεχίζει;
- Θα ήταν καλό να υπάρχει υποστήριξη από τους περισσότερους ανθρώπους για ισότιμη συμμετοχή των κωφών ατόμων στην κοινωνική ζωή μέσα από το αίτημα παροχής υποτίτλων σε όλες τις εκπομπές και την παροχή συνοδών χειλανάγνωσης σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία.»

Διαβάζοντας τον λόγο, νιώσατε για τους κωφούς (αναφερόμενος στα προσωπικά σας συναισθήματα):

Συγκίνηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Εχθρότητα	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπόνια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Λύπηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Απέχθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θυμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θαυμασμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ζήλεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπάθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενόχληση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ανάγκη προσφοράς βοήθειας	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ευχαρίστηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Κατανόηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενοχή	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ

Σημειώστε το βαθμό στον οποίο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες προτάσεις:

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μπορεί να αλλάξει.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι άδικη.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μου προκαλεί θυμό.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Υπεύθυνος για την κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι:

A. Οι ίδιοι οι κωφοί

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

B. Ο ευρύτερος πληθυσμός

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γ. Το σύστημα, η κυβέρνηση, η πολιτεία.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γενικά, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο της ομιλίας του κωφού ατόμου;

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών πρέπει να έχουν ειδική μεταχείριση και να εισάγονται στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. ανεξάρτητα από τη βαθμολογία τους;

Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά μεταναστών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά παλιννοστούντων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι φτωχοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Δυσλεξία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με σωματική αναπηρία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Μεσογειακή Αναιμία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές Κυπριακής καταγωγής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές από αναμορφωτήρια	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι ορφανοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά πολύτεκνων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Οι κωφοί, αν και δεν προτάσσουν ενεργά τα αιτήματά τους, θα μπορούσαμε να τους υποστηρίξουμε.

Αν θέλετε να υποστηρίξετε τους κωφούς, υπογράψτε στο παρακάτω πλαίσιο:

Σημειώστε το βαθμό που έχετε έρθει σε επαφή με ΑμεΑ:

Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
---------	---	---	---	---	---	---	---	-----------

Ακολουθεί μια σειρά από δημογραφικές ερωτήσεις. Σας υπενθυμίζουμε σε αυτό το σημείο ότι η έρευνα είναι ανώνυμη, το όνομά σας δεν ζητείται πουθενά. Σας παρακαλούμε να συμπληρώσετε τις παρακάτω ερωτήσεις για λόγους στατιστικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας.

Φύλο: _____ Ηλικία: _____ Επάγγελμα/ιδιότητα: _____

Τόπος κατοικίας εφηβικής ηλικίας: _____ Τόπος τωρινής κατοικίας: _____

Τι επαγγέλλονται ή ποια ήταν η τελευταία τους εργασία:

Μητέρα: _____

Πατέρας: _____

Ποιο είναι το επίπεδο του ετήσιου οικογενειακού σας εισοδήματος:

- ☐ < 5000 €
- ☐ 5001-10.000 €
- ☐ 10.001-20.000
- ☐ 20.001-30.000 €
- ☐ 30.001-40.000 €
- ☐ 40.001-50.000 €
- ☐ > 50.000 €

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτικής σας τοποθέτηση;

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
---------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------

☐ Χωρίς πολιτική τοποθέτηση

Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας!

ΣΥΝΘΗΚΗ 2: ΕΝΕΡΓΗ-ΑΜΕΑ

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος έρευνας που διεξάγεται από το τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συμμετοχή είναι ανώνυμη. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Για λόγους στατιστικής αξιοπιστίας, παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις. Εκφράστε την προσωπική σας άποψη, κυκλώνοντας έναν αριθμό κάθε φορά. Παρακαλούμε να διαβάσετε με προσοχή και με τη σειρά το σύνολο του περιεχομένου.

Πιστεύετε ότι οι κωφοί, ως επί το πλείστον, είναι:

Αντικοινωνικοί	1	2	3	4	5	6	7	Κοινωνικοί
Με χιούμορ	1	2	3	4	5	6	7	Χωρίς χιούμορ
Ειλικρινείς	1	2	3	4	5	6	7	Ανειλικρινείς
Δυστυχισμένοι	1	2	3	4	5	6	7	Ευτυχισμένοι
Ενδιαφέροντες	1	2	3	4	5	6	7	Βαρετοί
Ανόητοι	1	2	3	4	5	6	7	Έξυπνοι
Αναποφάσιστοι	1	2	3	4	5	6	7	Αποφασιστικοί
Υπεύθυνοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανεύθυνοι
Επιδέξιοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανίκανοι
Απαίδευτοι	1	2	3	4	5	6	7	Μορφωμένοι

Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί.

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός κωφού ατόμου, ενεργού μέλους της ομάδας υπεράσπισης των δικαιωμάτων των κωφών.**

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε το θυμό μας για την περιθωριοποίηση που υφιστάμεθα.

Η κώφωση αποτελεί μορφή αναπηρίας. Προέρχεται από την βλάβη στο εσωτερικό, στο εξωτερικό ή και στα δύο μέρη του αυτιού, με αποτέλεσμα την απώλεια της ακοής. Η αντιμετώπιση της απώλειας της ακοής γίνεται από ειδικούς ιατρούς, με την βοήθεια της τεχνολογίας, μέσω της τοποθέτησης κοχλιακών εμφυτευμάτων ή ακουστικών που αποκαθιστούν την ακοή. Η τοποθέτηση κοχλιακού εμφυτεύματος, μέσω εγχείρησης, αποτελεί μία μακρόχρονη και πολυδάπανη διαδικασία, που καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Η επιτυχία της εγχείρησης διαφέρει ανάλογα το άτομο. Τα αποτελέσματα στην ανάκτηση της ακοής ποικίλουν από την απλή αντίληψη ήχων μέχρι την αναγνώριση τους. Η ποιότητα του ήχου, σε κάθε περίπτωση, δεν είναι ανάλογη της φυσικής ακοής. Το άτομο χρειάζεται να αφαιρεί το ακουστικό σε ορισμένες συνθήκες. Έπειτα από την εγχείρηση, το κωφό άτομο με την εντατική βοήθεια των λογοθεραπευτών, μπορεί να μιλήσει όπως οι ακούοντες. Η μέθοδος της χειλανάγνωσης είναι ακόμα ένας τρόπος αντιμετώπισης της κώφωσης, ώστε το άτομο να επικοινωνήσει με τους ακούοντες σε μία κοινωνία ομιλούντων. Τα κωφά άτομα υφίστανται διακρίσεις όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.

Εμείς οι κωφοί αναρωτιόμαστε:

- ✓ Εμείς οι κωφοί δεν θα πρέπει να κινητοποιηθούμε και να παλέψουμε ενεργά μέχρι να καταφέρουμε μία ριζοσπαστική αλλαγή στην κοινωνία;
- ✓ Δεν θα πρέπει να απαιτήσουμε από την Πολιτεία να αλλάξει το σύστημα ανισοτήτων, το οποίο μας έχει αδικήσει και συνεχίζει να μας αδικεί;
- Ζητάμε επείγοντως την υποστήριξη σας στο αίτημα της ομάδας των κωφών προς την Πολιτεία για την ισότιμη πρόσβαση των κωφών στην κοινωνική ζωή μέσα από την άμεση παροχή υποτίτλων σε όλες τις εκπομπές και την παροχή συνοδών χειλανάγνωσης σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία.»

Διαβάζοντας τον λόγο, νιώσατε για τους κωφούς (αναφερόμενος στα προσωπικά σας συναισθήματα):

Συγκίνηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Εχθρότητα	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπόνια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Λύπηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Απέχθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θυμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θαυμασμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ζήλεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπάθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενόχληση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ανάγκη προσφοράς βοήθειας	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ευχαρίστηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Κατανόηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενοχή	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ

Σημειώστε το βαθμό στον οποίο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες προτάσεις:

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μπορεί να αλλάξει.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι άδικη.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί μου προκαλεί θυμό.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Υπεύθυνος για την κατάσταση που βιώνουν οι κωφοί είναι:

A. Οι ίδιοι οι κωφοί

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

B. Ο ευρύτερος πληθυσμός

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γ. Το σύστημα, η κυβέρνηση, η πολιτεία.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γενικά, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο της ομιλίας του κωφού ατόμου;

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών πρέπει να έχουν ειδική μεταχείριση και να εισάγονται στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. ανεξάρτητα από τη βαθμολογία τους:

Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά μεταναστών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά παλιννοστούντων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι φτωχοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Δυσλεξία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με σωματική αναπηρία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Μεσογειακή Αναιμία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές Κυπριακής καταγωγής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές από αναμορφωτήρια	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι ορφανοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά πολύτεκνων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Οι κωφοί προτάσσουν τα αιτήματα τους στην κυβέρνηση.

Αν θέλετε να υποστηρίξετε τους κωφούς, υπογράψτε στο παρακάτω πλαίσιο:

Σημειώστε το βαθμό που έχετε έρθει σε επαφή με ΑμεΑ:

Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
---------	---	---	---	---	---	---	---	-----------

Ακολουθεί μια σειρά από δημογραφικές ερωτήσεις. Σας υπενθυμίζουμε σε αυτό το σημείο ότι η έρευνα είναι ανώνυμη, το όνομά σας δεν ζητείται πουθενά. Σας παρακαλούμε να συμπληρώσετε τις παρακάτω ερωτήσεις για λόγους στατιστικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας.

Φύλο: _____ Ηλικία: _____ Επάγγελμα/ιδιότητα: _____

Τόπος κατοικίας εφηβικής ηλικίας: _____ Τόπος τωρινής κατοικίας: _____

Τι επαγγέλλονταν ή ποια ήταν η τελευταία τους εργασία:

Μητέρα: _____

Πατέρας: _____

Ποιο είναι το επίπεδο του ετήσιου οικογενειακού σας εισοδήματος:

- ☐ < 5000 €
- ☐ 5001-10.000 €
- ☐ 10.001-20.000
- ☐ 20.001-30.000 €
- ☐ 30.001-40.000 €
- ☐ 40.001-50.000 €
- ☐ > 50.000 €

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτικής σας τοποθέτηση;

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
---------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------

☐ Χωρίς πολιτική τοποθέτηση

Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας!

ΣΥΝΘΗΚΗ 3: ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ-ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος έρευνας που διεξάγεται από το τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συμμετοχή είναι ανώνυμη. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Για λόγους στατιστικής αξιοπιστίας, παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις. Εκφράστε την προσωπική σας άποψη, κυκλώνοντας έναν αριθμό κάθε φορά. Παρακαλούμε να διαβάσετε με προσοχή και με τη σειρά το σύνολο του περιεχομένου.

Πιστεύετε ότι οι Κωφοί, ως επί το πλείστον, είναι:

Αντικοινωνικοί	1	2	3	4	5	6	7	Κοινωνικοί
Με χιούμορ	1	2	3	4	5	6	7	Χωρίς χιούμορ
Ειλικρινείς	1	2	3	4	5	6	7	Ανειλικρινείς
Δυστυχισμένοι	1	2	3	4	5	6	7	Ευτυχισμένοι
Ενδιαφέροντες	1	2	3	4	5	6	7	Βαρετοί
Ανόητοι	1	2	3	4	5	6	7	Έξυπνοι
Αναποφάσιστοι	1	2	3	4	5	6	7	Αποφασιστικοί
Υπεύθυνοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανεύθυνοι
Επιδέξιοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανίκανοι
Απαίδευτοι	1	2	3	4	5	6	7	Μορφωμένοι

Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί.

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός Κωφού ατόμου, που ανήκει στην Κοινότητα των Κωφών:**

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε τα παράπονα μας για την περιθωριοποίηση που υφίστάμεθα.

Η κώφωση δεν αποτελεί μία κατάσταση που χρειάζεται θεραπεία. Οι Κωφοί χρησιμοποιούν την δική τους γλώσσα, τη Νοηματική Γλώσσα, η οποία διαφέρει σε κάθε χώρα. Οι Κωφοί που χρησιμοποιούν τη Νοηματική Γλώσσα ανήκουν στην Κοινότητα των Κωφών, συνδέονται με μία κοινή ταυτότητα και έχουν κοινό πολιτισμό. Η Νοηματική Γλώσσα εντοπίζεται από τα αρχαία χρόνια σε διάφορες χώρες ανα την υφήλιο. Στην Ελλάδα, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται ως επίσημα αναγνωρισμένη και ισότιμη της ελληνικής. Η Νοηματική Γλώσσα είναι μία πλήρης γλώσσα που επιτρέπει την ολοκληρωμένη επικοινωνία μεταξύ των χρηστών της. Οι κωφοί δεν ακούν και δεν μιλούν, όπως οι ακούοντες. Για την αλληλεπίδραση τους, όμως, με το περιβάλλον χρησιμοποιούν επαρκέστατα το οπτικό κανάλι. Η δίγλωσση εκπαίδευση προτείνεται ως η πιο κατάλληλη για τα κωφά άτομα. Η διερμηνεία στην Νοηματική Γλώσσα υπάρχει στα δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης. Αυτό, όμως, δεν φτάνει για την ενσωμάτωση και ουσιαστική ισότιμη αντιμετώπιση της γλωσσικής κοινότητας των Κωφών. Οι Κωφοί εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις, όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.

Εμείς οι Κωφοί, τα μέλη της Κοινότητας των Κωφών, αναρωτιόμαστε:

- ✓ Δεν θα πρέπει να αλλάξουν τα πράγματα που τόσο καιρό μας κρατούν στο περιθώριο;
- ✓ Δεν θα πρέπει να ζητήσουμε από την Πολιτεία να διορθωθεί ο τρόπος αντιμετώπισης μας, δεδομένου ότι το σύστημα μας έχει κάνει να υποφέρουμε στο παρελθόν και συνεχίζει;
- Θα ήταν καλό να υπάρχει υποστήριξη από τους περισσότερους ανθρώπους για ισότιμη πρόσβαση των Κωφών στην κοινωνική ζωή μέσα από την ενημέρωση του πληθυσμού για την γλωσσική ιδιαιτερότητα της κοινότητας και το αίτημα παροχής διερμηνέων Νοηματικής Γλώσσας σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία.»

Διαβάζοντας τον λόγο, νιώσατε για τους Κωφούς (αναφερόμενος στα προσωπικά σας συναισθήματα):

Συγκίνηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Εχθρότητα	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπόνια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Λύπηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Απέχθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θυμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θαυμασμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ζήλεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπάθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενόχληση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ανάγκη προσφοράς βοήθειας	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ευχαρίστηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Κατανόηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενοχή	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ

Σημειώστε το βαθμό στον οποίο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες προτάσεις:

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί μπορεί να αλλάξει.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί είναι άδικη.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί μου προκαλεί θυμό.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Υπεύθυνος για την κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί είναι:

A. Οι ίδιοι οι Κωφοί

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

B. Ο ευρύτερος πληθυσμός

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γ. Το σύστημα, η κυβέρνηση, η πολιτεία.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γενικά, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο της ομιλίας του Κωφού ατόμου;

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών **πρέπει** να έχουν ειδική μεταχείριση και να **εισάγονται** στα **Α.Ε.Ι.** και **Τ.Ε.Ι.** ανεξάρτητα από τη **βαθμολογία τους**;

Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά μεταναστών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά παλιννοστούντων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι φτωχοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Δυσλεξία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με σωματική αναπηρία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Μεσογειακή Αναιμία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές Κυπριακής καταγωγής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές από αναμορφωτήρια	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι ορφανοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά πολύτεκνων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Οι Κωφοί, αν και δεν προτάσσουν ενεργά τα αιτήματα τους, θα μπορούσαμε να τους υποστηρίξουμε.

Αν θέλετε να υποστηρίξετε τους Κωφούς, υπογράψτε στο παρακάτω πλαίσιο:

Σημειώστε το βαθμό που έχετε έρθει σε επαφή με ΑμεΑ:

Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
---------	---	---	---	---	---	---	---	-----------

Ακολουθεί μια σειρά από δημογραφικές ερωτήσεις. Σας υπενθυμίζουμε σε αυτό το σημείο ότι η έρευνα είναι ανώνυμη, το όνομά σας δεν ζητείται πουθενά. Σας παρακαλούμε να συμπληρώσετε τις παρακάτω ερωτήσεις για λόγους στατιστικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας.

Φύλο: _____ Ηλικία: _____ Επάγγελμα/ιδιότητα: _____

Τόπος κατοικίας εφηβικής ηλικίας: _____ Τόπος τωρινής κατοικίας: _____

Τι επαγγέλλονται ή ποια ήταν η τελευταία τους εργασία:

Μητέρα: _____

Πατέρας: _____

Ποιο είναι το επίπεδο του ετήσιου οικογενειακού σας εισοδήματος:

- ☐ < 5000 €
- ☐ 5001-10.000 €
- ☐ 10.001-20.000 €
- ☐ 20.001-30.000 €
- ☐ 30.001-40.000 €
- ☐ 40.001-50.000 €
- ☐ > 50.000 €

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτικής σας τοποθέτηση;

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
---------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------

☐ Χωρίς πολιτική τοποθέτηση

Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας!

ΣΥΝΘΗΚΗ 4: ΕΝΕΡΓΗ-ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος έρευνας που διεξάγεται από το τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συμμετοχή είναι ανώνυμη. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Για λόγους στατιστικής αξιοπιστίας, παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις. Εκφράστε την προσωπική σας άποψη, κυκλώνοντας έναν αριθμό κάθε φορά. Παρακαλούμε να διαβάσετε με προσοχή και με τη σειρά το σύνολο του περιεχομένου.

Πιστεύετε ότι οι Κωφοί, ως επί το πλείστον, είναι:

Αντικοινωνικοί	1	2	3	4	5	6	7	Κοινωνικοί
Με χιούμορ	1	2	3	4	5	6	7	Χωρίς χιούμορ
Ειλικρινείς	1	2	3	4	5	6	7	Ανειλικρινείς
Δυστυχισμένοι	1	2	3	4	5	6	7	Ευτυχισμένοι
Ενδιαφέροντες	1	2	3	4	5	6	7	Βαρετοί
Ανόητοι	1	2	3	4	5	6	7	Έξυπνοι
Αναποφάσιστοι	1	2	3	4	5	6	7	Αποφασιστικοί
Υπεύθυνοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανεύθυνοι
Επιδέξιοι	1	2	3	4	5	6	7	Ανίκανοι
Απαιδευτοι	1	2	3	4	5	6	7	Μορφωμένοι

Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί.

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί **απόσπασμα της ομιλίας ενός Κωφού ατόμου, αντιπροσώπου της Ομοσπονδίας Κωφών που μάχεται υπέρ των δικαιωμάτων των Κωφών ατόμων:**

«Το ξέρουμε ότι η πλειονότητα της ελληνικής κοινωνίας δεν μας γνωρίζει, αλλά πρέπει να επικοινωνήσουμε το θυμό μας για την περιθωριοποίηση που υφίστάμεθα.

Η κώφωση δεν αποτελεί μία κατάσταση που χρειάζεται θεραπεία. Οι Κωφοί χρησιμοποιούν την δική τους γλώσσα, τη Νοηματική Γλώσσα, η οποία διαφέρει σε κάθε χώρα. Οι Κωφοί που χρησιμοποιούν τη Νοηματική Γλώσσα ανήκουν στην Κοινότητα των Κωφών, συνδέονται με μία κοινή ταυτότητα και έχουν κοινό πολιτισμό. Η Νοηματική Γλώσσα εντοπίζεται από τα αρχαία χρόνια σε διάφορες χώρες ανα την υφήλιο. Στην Ελλάδα, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται ως επίσημα αναγνωρισμένη και ισότιμη της ελληνικής. Η Νοηματική Γλώσσα είναι μία πλήρης γλώσσα που επιτρέπει την ολοκληρωμένη επικοινωνία μεταξύ των χρηστών της. Οι κωφοί δεν ακούν και δεν μιλούν, όπως οι ακούντες. Για την αλληλεπίδραση τους, όμως, με το περιβάλλον χρησιμοποιούν επαρκέστατα το οπτικό κανάλι. Η δίγλωσση εκπαίδευση προτείνεται ως η πιο κατάλληλη για τα κωφά άτομα. Η διερμηνεία στην Νοηματική Γλώσσα υπάρχει στα δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης. Αυτό, όμως, δεν φτάνει για την ενσωμάτωση και ουσιαστική ισότιμη αντιμετώπιση της γλωσσικής κοινότητας των Κωφών. Οι Κωφοί εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις, όπως είναι ο αποκλεισμός από πολιτισμικές και πολιτικές δραστηριότητες, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω προκατάληψης απέναντι μας, επειδή νομίζουν ότι δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε.

Εμείς οι Κωφοί αναρωτιόμαστε:

- ✓ Εμείς οι Κωφοί δεν θα πρέπει να κινητοποιηθούμε και να παλέψουμε ενεργά μέχρι να καταφέρουμε μία ριζοσπαστική αλλαγή στην κοινωνία;
- ✓ Δεν θα πρέπει να απαιτήσουμε από την Πολιτεία να αλλάξει το σύστημα ανισοτήτων, το οποίο μας έχει αδικήσει και συνεχίζει να μας αδικεί;
- Ζητάμε επείγοντως την υποστήριξη σας στο αίτημα της Ομοσπονδίας Κωφών προς την Πολιτεία για την ισότιμη πρόσβαση των Κωφών στην κοινωνική ζωή μέσα από την ενημέρωση του πληθυσμού για την γλωσσική ιδιαιτερότητα της κοινότητας και την άμεση παροχή διερμηνέων Νοηματικής Γλώσσας σε όλους τους θεσμούς: στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις δημόσιες υπηρεσίες, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα θέατρα, τα νοσοκομεία.»

Διαβάζοντας τον λόγο, νιώσατε για τους Κωφούς (αναφερόμενος στα προσωπικά σας συναισθήματα):

Συγκίνηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Εχθρότητα	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπόνια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Λύπηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Απέχθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θυμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Θαυμασμό	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ζήλεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Συμπάθεια	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενόχληση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ανάγκη προσφοράς βοήθειας	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ευχαρίστηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Κατανόηση	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
Ενοχή	Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ

Σημειώστε το βαθμό στον οποίο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις ακόλουθες προτάσεις:

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί μπορεί να αλλάξει.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί είναι άδικη.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Η κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί μου προκαλεί θυμό.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Υπεύθυνος για την κατάσταση που βιώνουν οι Κωφοί είναι:

A. Οι ίδιοι οι Κωφοί

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

B. Ο ευρύτερος πληθυσμός

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γ. Το σύστημα, η κυβέρνηση, η πολιτεία.

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Γενικά, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο της ομιλίας του Κωφού ατόμου;

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	6	7	Συμφωνώ Απόλυτα
----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	----------------------------

Κατά τη γνώμη σας, ποιες κατηγορίες μαθητών **πρέπει** να έχουν ειδική μεταχείριση και να **εισάγονται** στα **Α.Ε.Ι.** και **Τ.Ε.Ι.** ανεξάρτητα από τη **βαθμολογία τους**;

Μαθητές με οικογενειακά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με συναισθηματικά προβλήματα	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά μεταναστών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά παλιννοστούντων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι φτωχοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με πολιτισμικές ή γλωσσικές διαφορές	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Δυσλεξία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα σχολικής πειθαρχίας	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που δεν πάνε σε φροντιστήριο	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με προβλήματα όρασης/ακοής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με σωματική αναπηρία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με Μεσογειακή Αναιμία	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές Κυπριακής καταγωγής	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Μαθητές με προβλήματα ναρκωτικών	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές από αναμορφωτήρια	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές που είναι ορφανοί	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές παιδιά πολύτεκνων	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει
Μαθητές με χαμηλούς βαθμούς	Δεν Πρέπει	1	2	3	4	5	6	7	Πρέπει

Οι Κωφοί προτάσσουν τα αιτήματα τους στην κυβέρνηση.

Αν θέλετε να υποστηρίξετε τους Κωφούς, υπογράψτε στο παρακάτω πλαίσιο:

Σημειώστε το βαθμό που έχετε έρθει σε επαφή με ΑμεΑ:

Καθόλου	1	2	3	4	5	6	7	Πάρα πολύ
---------	---	---	---	---	---	---	---	-----------

Ακολουθεί μια σειρά από δημογραφικές ερωτήσεις. Σας υπενθυμίζουμε σε αυτό το σημείο ότι η έρευνα είναι ανώνυμη, το όνομά σας δεν ζητείται πουθενά. Σας παρακαλούμε να συμπληρώσετε τις παρακάτω ερωτήσεις για λόγους στατιστικής εγκυρότητας και αξιοπιστίας.

Φύλο: _____ Ηλικία: _____ Επάγγελμα/ιδιότητα: _____

Τόπος κατοικίας εφηβικής ηλικίας: _____ Τόπος τωρινής κατοικίας: _____

Τι επαγγέλλονταν ή ποια ήταν η τελευταία τους εργασία:

Μητέρα: _____

Πατέρας: _____

Ποιο είναι το επίπεδο του ετήσιου οικογενειακού σας εισοδήματος:

- ☐ < 5000 €
- ☐ 5001-10.000 €
- ☐ 10.001-20.000
- ☐ 20.001-30.000 €
- ☐ 30.001-40.000 €
- ☐ 40.001-50.000 €
- ☐ > 50.000 €

Ποιο σημείο της παρακάτω κλίμακας εκφράζει την πολιτικής σας τοποθέτηση;

Απόλυτα Αριστερά	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Απόλυτα Δεξιά
---------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------

☐ Χωρίς πολιτική τοποθέτηση

Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας!